

ODMĚNY A TRESTY V RODINNÉ VÝCHOVĚ A JEJICH PŘENOS Z GENERACE NA GENERACI

MARCELA BLAHOVÁ

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marcela BLAHOVÁ**
Osobní číslo: **H09556**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Odměny a tresty v rodinné výchově a jejich přenos z generace na generaci**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti odměn a trestů.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-494-X.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

STŘELEČEK, Stanislav. Studie z teorie a metodiky výchovy I. Brno: Katedra pedagogiky Pedagogické fakulty MU, 2004. ISBN 80-8663-321-7.

STŘELEČEK, Stanislav. Studie z teorie a metodiky výchovy II. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-2103-687-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 19. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 8.5.2019

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vyanké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Písní, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li několi za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě díla vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ústanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolnosti až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce pojednává o odměňování a trestání v rodině. Konkrétněji pak následným přenosem těchto výchovných prostředků v rámci dvou po sobě jdoucích generací. Teoretická část se zaměřuje obecně na problematiku rodiny, výchovy, odměn, trestů a transgeneračního přenosu. Praktická část prezentuje a vyhodnocuje výsledky dotazníkového šetření a rozebírá rozdílnost mezi způsobem výchovy v dětství a následným uplatňováním odměn a trestů u vlastních dětí.

Klíčová slova: rodina, výchova, odměna, trest, transgenerační přenos

ABSTRACT

This thesis deals with the rewarding and punishment in the family, specifically the transfer of these educational methods on two consecutive generations. The theoretical part focuses on family, education, rewards, punishments and transgenerational transmission in general. The practical part presents and evaluates the results of the survey and discusses the difference between children education and following application of rewards and punishments on their own children.

Keywords: reward, punishment, education, family, transgenerational transmission

Poděkování:

Ráda bych poděkovala Mgr. Evě Machů, PhD., za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, podnětné připomínky a podporu, kterou mi po dobu realizace projevovala. Děkuji celé své rodině za podporu, povzbuzení a pochopení.

Motto:

Vychovej chlapce podle cesty, která je pro něho; i když zestárne, neodbočí z ní.

Šalamoun, Přísloví 22:6

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1 HISTORIE VÝVOJE RODINY A VÝCHOVY V NÍ.....	12
1.2 FUNKCE RODINY.....	16
1.2.1 Socializace.....	17
2 VÝCHOVA	18
2.1 RODINNÁ VÝCHOVA.....	19
2.1.1 Výchovné styly.....	19
2.1.2 Vlivy působící na utváření rodinné výchovy.....	21
3 ODMĚNY A TRESTY	22
3.1 ODMĚNY.....	22
3.1.1 Běžné druhy odměn.....	23
3.1.2 Funkce odměn.....	24
3.1.3 Rizika odměn.....	25
3.2 TRESTY.....	26
3.2.1 Běžné druhy trestů.....	27
3.2.2 Funkce trestu.....	27
3.2.3 Důvody trestání.....	28
3.2.4 Rizika trestů.....	29
4 TRANSGENERAČNÍ PŘENOS	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	33
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	33
5.2 CÍL VÝZKUMU.....	33
5.3 HYPOTÉZY.....	34
5.4 VÝZKUMNÁ METODA.....	34
5.5 VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	35
5.6 SBĚR DAT.....	35
6 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	37
6.1 DEMOGRAFICKÁ DATA O RESPONDENTECH.....	37
6.2 VYHODNOCENÍ OTÁZEK K CÍLŮM VÝZKUMU.....	40
6.3 POTVRZENÍ/ODMÍTNUTÍ HYPOTÉZ.....	51
DISKUSE A ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	58
SEZNAM GRAFŮ	59
SEZNAM TABULEK	60
SEZNAM PŘÍLOH	61

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce jsou odměny a tresty v rodinné výchově a jejich přenos z generace na generaci.

Výchovu v rodině má velký význam. Ve 21. století, století globalizace, není nouze o informace. Existuje nepřeberné množství výzkumů, knih, časopisů, internetových zdrojů atd., ze kterých můžeme čerpat spoustu cenných rad - jak vychovávat, jaké si stanovit cíle, jaké použít prostředky, aby vyrostl z dítěte jedinec samostatný, odpovědný, vyrovnaný, s přínosem pro sebe, svoje nejbližší okolí i společnost.

Rodiče, potažmo rodina se snaží formovat dítě tak, aby přijalo její hodnoty, cíle, zvyky, tradice... Každý rodič ví, že láska, trpělivost, důslednost, čas, správné stanovení cílů a výchovných prostředků ve výchově se mu vrátí jako bumerang a ovlivní fungování celé rodiny i vývoj dítěte. Následně se pak projeví i v dospělosti, nejvíce pak, když dítě založí svou vlastní rodinu a vychovává další generaci.

Odměny a tresty patří k těm výchovným prostředkům, které patří neodmyslitelně k výchově. Přístup k nim zaznamenal během let řadu změn.

Teoretická část se nejdříve zaměřuje na rodinu, její vývoj z pohledu historie, její funkce i změny, které přináší dnešní doba v chápání jejího významu. Ve druhé kapitole se zaměřuje na výchovu v rodině, vlivy které působí na utváření výchovy i výchovné styly. Hlavním a ústředním tématem pak jsou odměny a tresty. Ve třetí kapitole jsou vymezeny samotné termíny odměna a trest. Rozebrány jsou jak funkce, tak i rizika. Závěr praktické části je věnován transgeneračnímu přenosu všeobecně a poté transgeneračnímu přenosu odměn a trestů.

Empirická část se zaměřuje na rodiče dnešní generace. Zjišťuje, zda se vlastní zkušenost z dětství přenáší a ovlivňuje chování současných rodičů a má vliv na výchovu svých vlastních dětí. Konkrétněji pak vliv na výchovný styl, který uplatňují; vliv na odměňování a trestání jejich vlastních dětí. Také se zde zajímám o to, zda si uvědomují (připouští) vliv svých vlastních rodičů na jejich způsob odměňování a trestání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Slovo rodina svým základem přirozeně vyplývá a je dotvořeno ze slovesa rodit, ze slova zrození. Dá se tedy považovat za počátek, počátek něčeho dobrého, potřebného, nezbytného a to i přesto, že se dnešní hektická doba snaží její význam potlačit a znevážit. Rodina je jako barevný kamínek v pomyslné mozaice společnosti. Čím kvalitnější je výchova, spolupráce, úcta, respekt a láska mezi členy rodiny, tím jasnější a zářivější barvy kamínek mozaiky má. Čím kvalitnější je hodnotová orientace členů rodiny, tím pevnější je materiál tohoto barevného stavebního kamínku.

„Rodinou se zpravidla rozumí malá sociální skupina, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, utváření vztahů mezi příbuznými a vztahů mezi rodinou a společností.“ (Střelec, 2005, s. 109)

Pedagogický slovník svým vědeckým náhledem definuje rodinu jako: „Nejstarší společenskou instituci, která vytváří určité společenské klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti.“ (Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 202)

V podobném duchu lze dohledat i definici v psychologickém slovníku: “Rodina je společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 512)

V odborné literatuře lze nalézt mnoho definic rodiny z pohledu různých vědních oborů např. sociologie, psychologie, pedagogiky. Každý jedinec, ať již laik či odborník, se bude přiklánět k definici, která bude blízká jeho úhlu pohledu, oboru vzdělání, názoru atd.

V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství, žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojujícího potřeby, poskytujícího péči a základní jistoty dětem. (Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 202)

Opravdu můžeme pozorovat, že v těch posledních několika desetiletích se rodina jako základní celek značně proměňuje. Nepůsobí všeobecně vzato již tak pevně, jednoznačně.

Stává se z pohledu sociologů volným seskupením, jakýmsi „průchozím prostorem“. Je to dáno především vývojem společnosti, potažmo její hodnotovou orientací, význam rodiny má spíše upadající tendence.

V historickém kontextu prošlo rodinné seskupení vývojem právě po dnešní nastavení.

1.1 Historie vývoje rodiny a výchovy v ní

V každém dějinném údobí dochází ke značně rozdílným přístupům v rodinné výchově dětí, což je dáno jednotlivými kulturními vlivy. To, co je v jedné kultuře vnímáno jako norma, může být pro jinou nepřipustné. Proto je potřeba vždy zohledňovat kulturní zvyklosti dané společnosti.

V následující kapitole se pokusíme zmapovat, jak se vyvíjel vztah společnosti, rodiny a rodičů k vlastním dětem, jak na ně bylo nahlíženo, za co byly považovány, jak s nimi bylo zacházeno, jak byly vychovávány. Zaměříme se na nejruznější prohršky, které byly vůči dětem páčány, upozorníme na snahy o obrácení k dítěti a vzpomeneme na nejdůležitější mezníky v dějinách lidstva ve vztahu k dětem.

Pravěk - Z nejstaršího období lidstva se nám nedochovaly žádné dokumenty, ze kterých bychom mohli čerpat potřebné informace. Odpovědi na naše otázky tak získáváme pouze z etnografických a prehistorických výzkumů a na základě pozorování života divokých kmenů žijících mimo naši civilizaci.

Je archeologicky doloženo, že přibližně před čtyřiceti tisíci lety žily na zemi prvotní velké rodiny, které se členily na menší skupiny vytvořené vždy kolem matky. V této souvislosti můžeme mluvit o tzv. matriarchátu. Postupně, jak se společnost měnila a vyvíjela, začala posilovat role muže a došlo ke vzniku tzv. patriarchátu.

Dětství v pravěku můžeme rozčlenit do několika na sebe navazujících fází. V první fázi (od narození dítěte do věku čtyř a pěti let) bylo dítě závislé na matce. V druhé fázi se dítě muselo začít osamostatňovat. Chlapci získávali zkušenosti mezi svými vrstevníky, dívky se učily od matky vedení domácnosti. Ve třetí fázi (období pubescence a adolescence) se příslušníci obou pohlaví připravovali na vstup do dospělosti. Z dítěte se stal dospělý jedinec až tehdy, když podstoupil tzv. iniciační obřad spočívající v řadě nelehkých zkoušek a úkolů.

V období pravěku bylo zcela běžné usmrcení nebo opuštění dítěte, které bylo nejčastěji spojováno s nutností přežití celé tlupy, výběru pohlaví, pomstou, obětí, vadou, postižením, atd. (Šmelová, 2008, s. 8-9).

Starověké Řecko – Řecká společnost byla organizována podle širokých rodů. Rod, genos, byl soubor rodin, jejichž muži odvozovali svůj původ od společného předka, uctívali ho a používali jeho jméno. Ženy měly v těchto dobách větší volnost, mohly se například pohybovat na veřejnosti bez doprovodu. Rodina byla ovšem striktně patriarchální. Postavení ženy bylo podřízené. Ženy se zdržovaly převážně ve vyhrazené části domu, ven vycházely co nejméně. Vdaná žena pečovala o chod domácnosti a co bylo za zdmi jejího domu nemělo se jí týkat. Muž pobýval doma málo a málo se ženou komunikoval. Muž se mohl rozvést bez všech formalit kvůli ženině nevěrnosti nebo neplodnosti. Žena pokud se chtěla rozvést, musela se obrátit na státního úředníka. Nevěra manžela ji neopravňovala k rozvodu. Ovšem na rozvedené ženy se hledělo s despektem. Dítě bylo považováno za plnohodnotnou bytost až v okamžiku, kdy dostalo jméno. (Matoušek, 1993, s. 17)

„O životě nebo smrti dítěte rozhodoval rada starších, který následně dítě předala do výchovy otce. To ale jen tehdy, když bylo dítě uznáno za plnohodnotného jedince. V opačném případě, tedy pokud se dítě narodilo nemocné, deformované nebo postižené, bylo radou starších rozhodnuto o jeho usmrcení. Jak již bylo řečeno výše, výchova hochů i děvčat byla v rukou státu. Dohled nad výchovou chlapců od sedmi do dvanácti let vykonával jeden ze státních úředníků. Tato probíhala mimo domov a byla kolektivního charakteru. Chlapci byli vedeni k otužování a tělesnému cvičení. Po dvanáctém roce věku byli hoši vedeni k vojenské přípravě. Vzdělání samotné se omezilo na čtení, psaní, znalost morálky, zákonů a hudby.“ (Šmelová, 2008, s. 11-12).

Starověký Řím - „Otcem rodiny je nazýván ten, kdo má v domě právo vládnout, a tímto jménem je nazýván oprávněně, i kdyby neměl syna: neboť není takto označena pouze jeho osoba, ale i právo. Citát z římského právníka Ulpiana má připomenout, že na patriarchální povaze rodiny římská společnost nezměnila nic. Rodinu ve svých raných dějinách Římané cenili natolik, že když sestavovali kolem roku 450 př. n. l. svůj první právní kodex, tzv. Dvanáct desek, prohlásili v něm, že rodina je základní jednotkou společnosti.“ (Matoušek, 1993, s. 17)

Typickými znaky římské výchovy byly disciplína, pořádek, přísnost a důstojnost. Chlapci i děvčata byli vychováváni v rodině, stát výchovu nikterak neovlivňoval. Otec měl děti učit

praktickým dovednostem, jako např. jízdě na koni, tělesnému cvičení a ovládnutí zbraně, matka dětí vyučovala ve čtení, psaní, počítání a zpěvu a trénování paměti. Takto praktikovaná výchova byla ale po obsahové stránce dosti chudá, velmi strohá a přísná. (Vacínová, 2009, s. 42-43)

„Současně s krizí římské republiky se dostává do krize i římská rodina. Dochází k prvním náznakům emancipace žen. Zanikají staré formy uzavírání manželství. Císaři se snažili řešit „pustnutí mravů“ novou legislativou. Účinek těchto zákonů byl nepatrný, nestoupl ani počet sňatků ani počet dětí. Také rozvodů bylo ve starém Římě mnohem víc než v Řecku, po právní stránce byly značně snadné.“ (Matoušek, 1993, s. 18)

Středověk - Středověká rodina byla do značné míry ovlivněna rozvojem křesťanství. Přetrvávalo dominantní postavení muže, kterému byly podřízeny jak ženy, tak děti. Rodina žila pohromadě, běžné bylo soužití až tří generací pod jednou střechou. Dětství ve středověku bylo velice krátké, jen asi do osmi let věku. Po překročení této věkové hranice bylo dítě ihned považováno za dospělé osobu. Muselo začít pracovat v zemědělství nebo jít do učení mimo domov (Matoušek, 1993, s. 20-21).

Křesťané vnímali výchovu dětí jako svou povinnost vůči Bohu. Dítě mělo před Bohem stejná práva jako dospělý. Nebylo již chápáno jako majetek rodičů, ale jako boží stvoření. Děti byly vychovávány v přísné pobožnosti a poslušnosti. Stále se však projevoval rozdíl mezi výchovou dětí z vyšších vrstev a dětí venkovanů. I přes výše uvedené skutečnosti však společnost ve středověku považovala dětství za nepříliš významné období života člověka (Šmelová, 2008, s. 14-16).

„Křesťanství byla nejvlivnější ideologie středověku. Už prvotní církve kodifikuje rodinné role. Rodina se má především orientovat na Krista. Má v ní být vzájemná služebnost, vzájemná úcta, je celoživotním závazkem, naplněním života. Rodina je v té době až na výjimky výrobní jednotkou, ať obdělává půdu, pěstuje dobytek nebo provozuje řemeslo. Děti se na své budoucí povolání také připravují v rodinách. Běžné je soužití širších rodin a tří generací. Příbuzenství je v té době mocným poutem mezi lidmi, podobně jako v dobách předchozích a rozdílné od společnosti industriální.“ (Matoušek, 1993, s. 20)

Novověk – „Postupující emancipace a nástup industrializace způsobuje, že patriarchální rodina se pomalu začíná rozpadat. Byla to do té doby rodina dosti otevřená vůči komunitě, která ji obklopovala, zejména na venkově. Jednání jejích členů bylo pod veřejnou kontrolou. Citové potřeby členů rodiny byly plně podřízeny hospodářským zájmům. Právě in-

dustrializace přenesla pracovní místo z rodiny do továrny. Zavedení povinné školní docházky odvedlo děti na větší část dne z rodin. Na přelomu 19. a 20. století začaly v průmyslu pracovat i ženy. Muž přestal být jediným živitelem rodiny. Prestiž muže začala v rodině klesat. Ve veřejném prostoru začal proces stírání rozdílů mezi muži a ženami. Sňatky přestaly být určovány jinými zájmy než přáním snoubenců žít společně.“ (Matoušek, 1993, s. 23)

Moderní doba - „Svou výchovnou funkci si dnes rodina podržela jen vůči nejmenším dětem. V ní se zdá nezastupitelná. Jinak je rodina místem uspokojování citových potřeb, místem přerozdělování ekonomických hodnot, místem konzumu a rekreace. Nová doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem. Rodinné vazby jsou v jistém smyslu nezrušitelné a nesměnitelné. Rodina je společenství, které dává příležitost k uplatnění trvalých hodnot – protilehlých konzumnímu těkání od věci k věci, od místa k místu, od osoby k osobě.

Trendy současné rodiny:

- Odkládat sňatky a rození dětí.
- Zakládat rodinu neformálně, bez legálního sňatku.
- Zvyšování rozvodovosti.
- Pokles ochoty lidí vstupovat do dalšího svazku a mít další děti.
- Omezovat počet dětí v rodině, případně nemít děti vůbec.
- Prodlužování doby, po kterou děti a rodiče žijí spolu. (Matoušek, 1993, s. 24)

„V současnosti by bylo v našem typu společnosti přiměřenější mluvit o rodinném soužití lidí, než o rodině. Existují rodinná soužití, v nichž žije jeden dospělý s dítětem nebo s dětmi. Zde je poutem rodičovství. Rodičovské pouto je možné pokládat za a priori významnější než partnerství. Když lidé spolu sdílí bydliště, bylo by možné užívat i v tomto případě pojem rodinná domácnost.

Tradiční pojem rodina nutně dostává široký a neostrý význam. V současnosti totiž v zemích patřících do naší civilizace souběžně existuje množství forem rodinného soužití zahrnující všechny myslitelné kombinace biologického příbuzenství, legalizovaných i nelegalizovaných vztahů mezi dospělými i mezi dětmi, či samotnými dětmi.“ (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 13)

1.2 Funkce rodiny

Aby mohla rodina fungovat, musí zabezpečovat všem svým členům základní potřeby. Základní potřeby jsou vývojové, sociální, psychické a biologické.

Napříč historickým vývojem rodiny a výchovy dětí v rodině zůstávají její funkce v podstatě podobné. Pouze snad na rozdíl od prvotních rodinných struktur, které plnily funkce naplňující především základní potřeby, s novověkem se rozšiřují o další položky.

„Až do 18. století byla v Evropě rodina společenstvím, které své členy zajišťovalo ekonomicky, poskytovalo jim vzdělání a péči v době nemoci či ve stáří. Rodina byla natolik samozřejmým prostředím, že o ní nevedl téměř žádný významnější diskurs. Současně bylo téměř nemožné mimo společenství rodiny přežít. Neženatí muži a neprovdané ženy žili v rodinách jako strýcové a tety. Kdo v rodině nežil, byl člověkem nepříslušným, jak říkal středověk, takže měl blízko k postavení na okraji společnosti. Od konce 19. století se některé funkce „tenčí“ některé začal přebírat vznikající sociální stát.“ (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 14).

Dnes jsou výchovné funkce rodiny chápány jako úkoly, které plní rodina vůči svým členům, ale i vůči společnosti. Rodina a společnost jsou na sebe vzájemně existenčně vázány, ovlivňují se, působí na sebe. (Střelec, 2005, s. 111)

Dále dle autorů Matouška a Pazlarové (2012, s. 14) má v současnosti rodina západního typu zejména následující funkce:

- Podporování socializace – vychovávání dětí.
- Vztahovou podporu dospělých lidí.
- Ekonomickou podporu všech členů.

Další členění funkcí dnešní rodiny uvádí Stanislav Střelec (2005, s. 111-112):

- Ekonomicko-zabezpečovací – má několik aspektů. 1. Zabezpečit materiální podmínky pro členy rodiny. 2. Členové rodiny jsou součástí ekonomiky státu – jsou začleněni do výrobní sféry, mají finanční a materiální prostředky, s kterými disponují a tím přispívají ke stabilitě a prosperitě ekonomiky.
- Biologicko-reprodukční – děti jsou pokračováním života rodiny.
- Odpočinku a regenerace tělesných a duševních sil – tato funkce nabývá na významu. Stále zvyšující se tlaky na rodinu, hektická doba, změny hodnot atd., to vše vede k větší potřebě odpočinku.

Společně strávený čas rodičů a dětí má velký vliv na vývoj dítěte a upevňování vztahů k rodičům.

- Emocionálně-ochranná – souvisí s uspokojováním potřeb bezpečí, jistoty, pochopení, přijetí a lásky, utváření prostředí citové podpory a zázemí, pocitů spolupříslušnosti a uznání.

Dle mého názoru, zde nejde jen o uspokojování citových, emocionálních a ochranných potřeb každého člena rodiny, ale o celkovou pozitivní atmosféru v rodině. Pokud je rodina místem, kde se každý rád vrací, kam se může uchýlit před nepříznivými vlivy okolí, kde je vždy chápající a pomáhající atmosféra pak tato skutečnost ovlivňuje všechny aspekty rodinného, ale i společenského života.

- Výchovně-socializační vlivy – výchovu a socializaci budou rozebírat další samostatné kapitoly této práce.

Na legislativní úrovni je rodina a její fungování podpořeno Zákonem o rodině č.94/1963 Sb., který výše jmenované funkce podává právní formulací: „Biologická funkce manželství spočívá v tom, že toto společenství je nejvýhodnějším prostředím k zajištění reprodukce společnosti a k uspokojení citových a sexuálních potřeb. Ekonomická funkce manželství nepozbyla zcela na svém významu, protože rodina je stále spotřební hospodářskou jednotkou, která poskytuje základní hmotné zabezpečení svým členům, zejména dětem a starším členům rodiny, a v níž všichni členové rodiny mají povinnosti vzájemně si pomáhat i povinnost pečovat o zvýšení hmotné a kulturní úrovně rodiny.“ (Holub, Nová a Hyklová, 2005, s. 14)

1.2.1 Socializace

Socializace je proces celoživotní, bývá determinována jako postupné začleňování jedince do společnosti, prostřednictvím nápodoby a identifikace. Jedinec si osvojuje typicky lidské chování, jednání, kulturu, poznatky, hodnoty, učí se sociálním rolím. (Hartl a Hartlová, 2000, s. 548; Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 216)

Z této definice vyplývá, že rodina je první sociální jednotkou, kde se jedinec učí osvojovat si základní návyky, zvyky, jazyk a chování běžné ve společnosti i rodině.

Prostřednictvím socializace v rodině si jedinec vytváří představu o světě na základě toho, jak mu je tento svět předkládán. Je zde vidět nezastupitelná úloha a význam rodiny při formování osobnosti jedince.

2 VÝCHOVA

Již naši předkové věděli, že výchova má pro člověka velký význam. Začíná, v té nejprimitivnější formě již v lůně matky a končí smrtí člověka.

Poznatky současných odborníků, zaměřujících se na výzkum ještě nenarozených dětí prokazují, že lidský plod dokáže cítit, slyšet, vidět, prožívat a dokonce se na té nejnižší úrovni i učit. Z toho vyplývá, že již v tomto stádiu vývoje, to co dítě cítí a vnímá, formuje jeho postoje a očekávání vůči sobě samému. (Matějček, 2000, s. 15)

Neznám ve svém okolí rodiče, kteří by úmyslně ubližovali dítěti, byť jen tím, že by vychovávali nahodile. Spíše je tomu naopak. Dnešní rodiče hledají odpovědi, v nesčetném množství informací, a snaží se stanovit způsob i cíle výchovy tak, aby měli co nejpozitivnější dopad na vychovávaného.

Abychom mohli přejít k užšímu termínu, je nejdříve potřebné si definovat výchovu jako takovou.

„Výchova – záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod.“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 680)

Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, odlišnými koncepcemi pojetí člověka. (Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 277)

„Porozumět výchově znamená porozumět vztahu mezi vychovatelem (rodičem) a dítětem. Tento vztah není vztahem jednoznačné závislosti. Není tu na jedné straně ten, kdo jen vysílá výchovné podněty, a je tedy ve všem všude aktivní, a na druhé straně ten, kdo jen pasivně přijímá a je výchovnými podněty utvářen a přetvářen. Ve svém sebevědomí dospělých, hotových lidí podléháme někdy klamné představě, že výchova je věcí jednostranného působení dospělého na dítě. Že jde o vztah jednoho, kdo dává a druhého, který přijímá, jednoho, kdo radí, a druhého, kdo se učí, nebo dokonce jednoho, kdo poroučí, a druhého, kdo poslouchá. Ale to je opravdu jen klam.“ (Matějček, 2012, s. 21)

2.1 Rodinná výchova

Ze spojení slov v názvu kapitoly samozřejmě vyplývá, že se jedná o výchovu mezi členy rodiny.

Je to výchova uskutečňovaná v rodině, obvykle výchova dětí a mladistvých uskutečňovaná jejich rodiči či prarodiči. Současná pedagogická teorie je většinou zajedno v názoru, že rodinná výchova a rodinné prostředí je nejvýznamnějším činitelem formujícím mladého člověka. (Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 203)

Pro každou společnost je dobré fungování a stabilita rodin natolik důležitá, že bývá rodinná výchova součástí školního vzdělávání na úrovni základních škol. V České republice je tento předmět zaveden pro žáky druhého stupně základní školy.

Určitě se v oblasti rodinné výchovy považujeme alespoň částečně za odborníky, ovšem pod pojmem rodinná výchova se může skrývat mnoho podob a modifikací úměrně množství a intenzitě vlivů působících na tento proces, o nichž se rozepíši v následujících podkapitolách.

2.1.1 Výchovné styly

„Termín způsob výchovy, popřípadě výchovný styl, vyčleňuje z vysoce složitého souboru výchovných procesů klíčové momenty: zejména emoční vztahy dospělých a dětí, jejich způsob komunikace, velikost požadavků na dítě, způsob jejich kladení a kontroly. Projevuje se též volbou výchovných prostředků a způsobem reagování dítěte na ně.“ (Čáp, Mareš, 2007, s. 303)

Každý z nás rodičů se občas zamýšlí nad tím, jakým způsobem se chová ke svým dětem, jestli spíše jako kamarád, se kterým je možnost se rozumně dohodnout nebo zastává názor, že děti musí především rodiče poslouchat.

Základní typy výchovných stylů nastavil psycholog K. Lewin se svými spolupracovníky a jako první z nich ve své knize uvádí Čáp a Mareš (2007, s. 304) styl **autokratický (autoritativní, dominantní)**, kdy vychovatel hodně rozkazuje, hrozí, trestá, málo respektuje přání a potřeby dětí, má pro ně málo porozumění, jednoznačně determinuje děti svými zkušenostmi, úsudky a rozhodnutími, poskytuje jim málo samostatnosti a iniciativy. Podle Elmanové (1998, s. 86) to bývají většinou rodiny, kde hlavní slovo má většinou otec, který přebíral jako vzor výchovu svého otce nebo praotce, kdy byl především muž živitelem ro-

diny, a tudíž hlavní autoritou. Děti se podrobují a jsou poslušny této autority, ovšem v období puberty se mohou proti nesmyslné nadvládě bouřit.

Při **slabém vedení (liberálním vedení, liberální výchově)** vychovatel řídí děti málo nebo vůbec ne. Neklade přímo požadavky. Pokud vysloví požadavek, nekontroluje a nepožaduje jeho důsledné plnění. (Čáp a Mareš 2007, s. 304)

Elmanová (1998, s. 87) dále uvádí, že tento styl výchovy je pravým opakem autoritativní výchovy. V rodině je naprostá svoboda. Rodiče jsou velmi shovívaví, svým dětem nedokážou nic odeprít. Dítě všechno má, vše smí a může. Život celé rodiny se mu ve všem podřizuje. Problém nastává, když takové dítě začne chodit do školy, kdy se mu měří stejným metrem jako ostatním spolužákům. Brání se proti údajnému bezpráví neposlušností a zlostí. Dítě se stává problematickým ve škole, ale i doma. Vymáhá si svá práva za každou cenu, všechno musí dostat a neohlíží se při tom na rodiče, kterým mnohdy již ubývají síly a často i peníze.“

A konečně při **sociálně integračním (sociálně integrativním, demokratickém) vedení** vychovatel dává dětem přehled o celkové činnosti skupiny a jejich cílech, udílí méně příkazů a podporuje iniciativu, působí spíše příkladem než hojnými tresty a zákazy. Důležitým prostředkem působení vychovatele na skupinu je podávání návrhů. (Čáp a Mareš 2007, s. 304)

Rozhodně budeme souhlasit s názorem, že tato výchova je postavena na přirozené rodičovské autoritě. Je dobré si tedy uvědomit, že pokud si chceme naši přirozenou autoritu udržet, je nutné vychovávat děti především vlastním příkladem, nikoli slovy. (Elmanová, 1998, s. 87)

„Novější klasifikace výchovných stylů, vycházejících z empirických výzkumů zejm. rodinné výchovy, je zařazují podle několika nezávislých dimenzí, např. „cirkumflexní model užívá dvě (láska – hostilita, autonomie – kontrola), jiné modely uvádějí i značně vyšší počet dimenzí. Tyto klasifikace pak umožňují popis nevhodných a pro dítě škodlivých stylů výchovy, jakými jsou např. výchova rozmazlující, zavrhuje, nadměrně ochraňující (overprotektivní), perfekcionistická, nedůsledná, popř. zanedbávající, týrající nebo zneužívající dítě.“ (Pelikán, Čáp, Mareš in Pedagogický slovník, 2003, s. 280)

Pokud bychom chtěli, k překonání nedostatků typologického přístupu, zpřesnit model dvou dimenzí, pak podle Čápa a Mareše (2007, s. 305) se nejčastěji užívá:

- Dimenze emočního vztahu k dítěti: láska, kladný postoj – nepřátelství, záporný, chladný, zavrhuje postoj.

- Dimenze: autonomie, minimální řízení – přísná kontrola, maximální řízení.

Jejich kombinací je vyjádřen celkový způsob výchovy rodiče, učitele.

2.1.2 Vlivy působící na utváření rodinné výchovy

Zde by bylo na místě zmínit jednoduché moudro – „všechno souvisí se vším“. Tudiž i vlivy na utváření rodinné výchovy budou pocházet z různých zdrojů, vzájemně se doplňovat a prolínat, tak, že mnohdy je těžké nebo i nemožné určit co bylo hlavní příčinou právě těchto výchovných výsledků.

V první řadě to budou výchovné kompetence rodiče:

- Osobnost rodiče – jeho zralost, stabilita, odolnost vůči stresu.
- Vztah rodiče k dítěti – síla vazby, citlivost na potřeby dítěte, znalost dítěte.
- Mravní úroveň rodiče – způsob řešení konfliktů, respekt k právu druhých.
- Úroveň vzdělání a inteligence rodiče.
- Šíře a dostupnost rodinného zázemí.
- Možnost rodiče zachovat dítěti stálé prostředí. (Matoušek, Pazlatová, 2010, s. 47)

Vnější faktory:

- Socioekonomický a kulturní status rodiny.
- Struktura rodiny a fungování domácnosti.
- Rodinné hodnoty a cíle.
- Stres a krizové situace.
- Média.
- Možnosti kompenzace nepříznivých vlivů prostředí. (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 128)

Mezi další vnější faktory také lze zařadit vnější a vnitřní podmínky, které působí na jedince nezáměrně.

Vnější podmínky - např. okolní prostředí – příroda, společnost, vrstevníci, kultura, sociální síť atd.

Vnitřní podmínky - např. dědičné faktory, aktuální zdravotní stav, intelekt, temperament, charakter. Můžeme sem zařadit také věk a pohlaví dítěte, zájmy, dovednosti či hodnotová měřítko.

3 ODMĚNY A TRESTY

Odměny a tresty patří k nejstarším a stále nejrozšířenějším prostředkům výchovy. Těmito výchovnými prostředky usiluje vychovatel o dosažení cílů výchovy a modifikaci chování vychovávaného.

Ve stejném duchu hovoří o odměnách a trestech i Hartl a Hartlová a dodávají: „...odměňované reakce, činnosti se posilují, a proto se vyskytují častěji, trestané slábnou, v některých případech se však fixují, např. trest jako jediná pozornost věnovaná dítěti, neodměňované vyhasínají.“ (2000, s. 367)

Většina rodičů si nedovede představit výchovu v rodině bez těchto dvou modifikačních prostředků. Jako prostředků ke zdůraznění vymezení pravidel a potřeby jejich dodržování, jako prostředky k případným změnám v chování.

Jasná rodinná pravidla, poté usnadňují použití odměn i trestů. Určitě je však na místě vždy zvažovat, kdy tyto prostředky použít a s jakou razancí. A jelikož je člověku přirozené se mýlit, tak také umět přiznat chybu a to i před vlastním dítětem. Ať už tedy volíme „po dobrém“ nebo „po zlém“ měli bychom vycházet ze základního principu – mám rád, mám ráda.

Proč jsou však odměny a tresty tak oblíbené? Jedním z důvodů může být jejich okamžitý, viditelný účinek a propojenost s emocemi. (Kopřiva et al., 2008, s. 156)

Jak dlouhodobý je však účinek takových odměn a trestů? Účinek je jen chvilkový. Tento názor potvrzuje i Kopřiva et al. (2008, s. 156) „Podobnost působení odměn a trestů je v tom, že obojí je vnějším popudem, který působí pouze na vnější chování dítěte, ale nedostává se dovnitř. Chybí-li vnitřní pohnutky, navozené chování vydrží, jen pokud je odměňováno nebo ve vzduchu visí hrozba trestu. Tresty i odměny mívají okamžitý účinek, což mnohým zabraňuje vidět jejich dlouhodobější neblahé dopady na rozvoj osobnosti.“

Měli bychom také pamatovat na to, že tresty a odměny by měly být přiměřené věku dítěte a jeho osobnosti. Také by mu měly být srozumitelné a vychovatel by měl používat různé postupy, ne jen jeden stále do kola. (Matějček, 2012, s. 73, 77)

U těchto výchovných prostředků platí více, než jinde, že nic se nemá přehánět!

3.1 Odměny

Co si představíme a co v nás evokuje tento pojem? Jinou představu bude mít dítě, jinou dospělý. Ať již si představíme jakýkoli způsob odměny (psychická, hmotná aj.), budou mít

jedno společné - vyvolají v nás pozitivní pocit. Tento pocit je spojený s předešlou zkušeností i všeobecným chápáním tohoto pojmu ve společnosti.

Stručná definice odměn dle Hartl a Hartlová (2000, s. 367) uvádí, že je 1. Kladný podnět nebo konfigurace podnětů 2. Situace schopná vyvolat libost nebo uspokojit potřebu.

„Odměna - Jedna z forem pozitivního motivačního působení na žáka ve škole i doma. Záměrně navozený následek toho, že žák dobře splnil uložené požadavky nebo dobře něco vykonal z vlastní iniciativy.“ (Průcha a kol., 2003, s. 144)

Podobně jako Průcha vyjadřuje svůj názor na odměnu i další autor. „Odměna může být slíbena předem za vykonání nějaké jasně vymezené činnosti anebo může následovat neočekávaně v situaci, kdy druhý něco udělá „sám od sebe“. V obou případech s cílem, aby se žádoucí chování opakovalo.“ (Kopřiva et al., 2008, s. 157)

Zde si dovoluji této definici oponovat. Dle mého názoru by se měly, byť ne tak často oceňovat i věci, které dítě dělá na příkaz nebo jako dohodnutou povinnost, ale dělá ji poctivě a spolehlivě.

Zajímavý úhel pohledu nabízí Matějček (2012, s. 83), který říká, že odměna není to, co jsme si vymysleli, ale co dítě jako odměnu přijímá. Onen příjemný povznášející pocit uspokojení, který bychom si rádi co nejdéle podrželi a který bychom si rádi znovu zopakovali.

Na základě této definice jasně vidíme rozdílné vnímání tohoto prostředku. Hraje zde značnou roli osobnost, charakter i vzájemná znalost vychovatele i vychovávaného. Také bude mít určitý vliv rodinné prostředí, zvyky i kultura rodiny a společnosti. To co jedna rodina, společnost – kultura schvaluje a po té i odměňuje, jiná může naopak sankcionovat.

Čáp, Mareš (2007, s. 253) uvádějí odměnu jako působení (rodičů, vychovatelů...) spojené s určitým chováním či jednáním vychovávaného, které:

- Vyjadřuje kladné společenské hodnocení tohoto chování nebo jednání.
- Přináší vychovávanému uspokojení některých jeho potřeb, libost, radost.

3.1.1 Běžné druhy odměn

„Odměna může být slíbena předem za vykonání nějaké jasně vymezené činnosti anebo může následovat neočekávaně v situaci, kdy druhý něco udělá „sám od sebe“. V obou případech s cílem, aby se žádoucí chování opakovalo.“ (Kopřiva et al., 2008, s. 157)

Rozdělení odměn je podle Čápa, Mareše (2007, s. 253) následující:

- Psychické - pochvala, úsměv, projev sympatie, kladného hodnocení, kladného emočního vztahu.
- Hmotné - dárek věcný nebo peněžní.
- Umožnění činností nebo zážitků, po kterých dítě silně touží - určitý výlet, návštěvy sportovního utkání, zajímavá společenská činnost s dospělým, který má většinou nedostatek času apod.

3.1.2 Funkce odměn

Odměny jakož to výchovné prostředky se nepoužívají náhodně, mají svou funkci. Existuje řada autorů, kteří uvádí různé dělení těchto funkcí. Tato dělení se v některých bodech shodují či doplňují.

Určitě se dá souhlasit s tvrzením, že funkce odměn by měla být především **motivační**, určitě by se však nemělo odměn používat dlouhodobě v nějakém monotónním rytmu, pak se vytrácí jejich pozitivní účinek.

Průcha, Walterová a Mareš (2003, s. 145) hovoří o třech funkcích odměn, a to:

- **Informační** (konstatování správnosti chování, postupu, výsledku).
- **Motivační** (navozuje prožitek úspěchu, radosti, chuti do další práce, zvyšuje pravděpodobnost touhy po opakování činnosti).
- Vychovávaný vidí v odměně ještě třetí funkci **Vyjádření pozitivního osobního vztahu učitele či rodiče k sobě, projev osobní důvěry, vyjádření perspektivnosti vztahu.**

Dále dle Mádrové (1998, s. 58), má odměna splňovat tyto funkce:

- Zklidňuje a vyvolává jistotu.
- Podporuje spolupráci, vyvolává snahu pomoci.
- Dodává chuť do práce.
- Uvolňuje pocity napětí, vyvolává radost, zlepšuje náladu.
- Zvyšuje odpovědnost, pomáhá překonávat překážky.
- Mírní agresivitu, tlumí vztek.
- Zvyšuje sebevědomí, sebedůvěru, soustředění, otevřenost, sdílnost.
- Podporuje kladné vztahy, zesiluje porozumění.

- Podporuje snahu dělat radost, rozvíjí sílu, aktivitu.
- Znesnadňuje lež, podvod.
- Pomáhá smířit se s chybami, snášet neúspěch.

Je to celá řada funkcí, o některých není třeba více hovořit, jiné si můžeme přiblížit. Podporuje spolupráci, vyvolává snahu pomoci - velmi důležité při začleňování vychovávaného do společnosti, dnešní trend je spíše opačný, vede vychovávaného k samostatnosti a individualismu. Zvyšuje odpovědnost, pomáhá překonávat překážky - vychovávaný se učí přijmout odpovědnost za své jednání, zdolávat překážky, ne před nimi utíkat.

Vyvolává jistotu, zvyšuje sebedůvěru, sebevědomí... Uspokojení těchto citových potřeb v dětství významnou měrou přispívá k pozitivnímu sebehodnocení, sebejistotě. V dospělosti takový jedinec jde za svým cílem a ví, co od života chce, věří ve své schopnosti, snáší lépe neúspěch atd.

3.1.3 Rizika odměn

Některé z těchto rizik velmi výstižně vyjadřují autoři knihy „Respektovat a být respektován“, kteří se zabývají alternativní výchovou. Tato výchova předpokládá rovnocenný vztah (bez nadřazenosti moci) mezi vychovatelem a vychovávaným.

- **Uplácení** – aby někdo udělal to, co chceme my – nerovný vztah.
- Dalším rizikem je **záměr manipulovat** vychovávaného – přimět udělat jen to co chce vychovatel.
- **Odměna snižuje vnitřní zájem, vnitřní motivaci, je rizikem pro morální vývoj** – kdykoli nabízíme odměnu, snižujeme význam a hodnotu činnosti, která má být za tuto odměnu vykonána. Jako by předpokládáme, že vychovávaný by danou činnost bez odměny neudělal a nabízíme mu tímto úplatek.
- **Potlačují tvořivost a zájem zabývat se věcmi do hloubky.** Ve většině případů bývá součástí příslibu odměny i to, jak má daná práce vypadat. Když tuto informaci dítě zjistí, snaží se, aby jejich práce odpovídala dané představě, potlačí vlastní originální řešení. (Kopřivy et al., 2008, s. 157-161)

V podobném duchu hovoří i Vaníčková (2007, s. 254): „Působení odměn je méně problematické než působení trestů, ale ani odměny nemají účinek jednoduchý a jednoznačný. Záleží již na druhu odměny, na vyspělosti nebo nevyspělosti dítěte, na přiměřenosti k zralosti dítěte a k situaci aj. Odměny „emoční“, popřípadě „morální“ (pochvala, kladné hodnocení, projevení sympatie), jsou často efektivnější než materiální odměny. Nadměrné

užívání materiálních odměn, zahrnování dítěte dary a penězi, přenášení hmotné zainteresovanosti do výchovy (např. placení za vykonávání domácích prací) narušuje vývoj dítěte i jeho vztahy s dospělým. Dítě si osvojuje neadekvátní názor, postoj a návyk: učíme se, pracujeme, plníme požadavky kvůli odměně, pro vnější efekt. Podporuje se u dítěte vnější motivace, tlumí se rozvinutí hodnotnější vnitřní motivace, v níž působí zvědavost, potřeba činnosti, radost z činnosti a z osvojení dovednosti, zvládnutí překážek a dosažení cíle.“

Je na zamyšlení každého z nás, do jaké míry, s těmito riziky souhlasí a co by jim na druhou stranu vytkl.

Dle mého názoru pokud jsou odměny správně interpretovány, používají se s mírou, důsledně a vychovávaný správně chápe jejich hodnotu, účel, chápe pravidla udílení odměn, pak jsou veškerá rizika minimalizována.

Zde je na místě se ještě zmínit k čemu vede přílišná míra odměňování – k závislosti na autoritě, závislosti na odměně, nezdravému sebevědomí, pocitu nadřazenosti vychovávaného nad vychovatelem atd.

3.2 Tresty

Kdo z nás by neznal – „škoda rány, která padne vedle“. Nyní, zpětně viděno již optikou prožitých životních zkušeností, je člověk schopen vyhodnotit, které ty rány byly opravdu, „za něco“ a měly ve výchově pozitivní účinek, a při kterých si pouze rodiče spravovali svoji dejme tomu vnitřní životní či aktuální nepohodu.

„Co je vlastně – psychologicky vzato – trest? Trest zajisté není to, co jsme si jako trest pro dítě vymysleli, ale to, co dítě jako trest prožívá. Onen nepříjemný, tísnivý, zahanbující, ponižující pocit, kterého bychom se chtěli co nejdříve zbavit a kterému bychom se rozhodně chtěli pro příště vyhnout.“ (Matějček, 2012, s. 29)

Z definic odborných slovníků vyplývá v podstatě podobné:

- Jedna z forem negativního motivačního působení na žáka ve škole i doma. Jde o záměrně navozený následek toho, že žák špatně splnil nebo nesplnil uložené požadavky. (Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 253)
- Trest záporný podnět nebo jejich souhrn, situace vyvolávající nelibost či bolest; nelze ztotožňovat s negativním posilováním; to znamená ukončení určité reakce, aniž by nabízel reakci jinou; výsledkem je, že může vzniknout reakce ještě méně

žádoucí, např. strach, odpor k trestající osobě, situaci, místu, např. škole, příp. agresivní chování.“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 628)

3.2.1 Běžné druhy trestů

I přesto, že trest není nejvhodnějším výchovným prostředkem a zdravý člověk nemá z trestání požitek, má ve výchově svůj význam. Je dobré mít na paměti – odměna buduje, trest tlumí!

„Vybrat vhodný trest nebývá většinou jednoduché. Trest musí být přiměřený přestupku. Dítě si citlivě uvědomuje naši spravedlnost a důslednost. Ví, že jsme trest přehnali nebo se zachovali příliš přísně. Poznává, když jeho špatné chování přijímáme shovívavě. Odhalí jakoukoliv nedůslednost, jež se týká jeho samého nebo je patrná ve srovnání s ostatními dětmi, zvláště se sourozenci.“ (Campbell, 2001, s. 98)

Dělení běžných druhů trestů dle Čápa a Mareše (2007, s. 253):

- Fyzické tresty.
- Psychické trestání, tj. projevy negativních emocí, záporného emočního stavu (dospělý se zlobí, křičí, vyhrožuje, mračí se, nemluví s dítětem apod.).
- Potrestání zákazem oblíbené činnosti, odepření uspokojení (jít ven s kamarády, sledovat televizní pořad, účastnit se činnosti oddílu) nebo donucení k neoblíbené činnosti (např. úklidové práce, ve škole mnohonásobné opisování aj.).

3.2.2 Funkce trestu

Trest ve výchově musí plnit důležitou roli, avšak není tím, za co jej považujete. Trest děti nenaučí zodpovědnosti a smyslu pro spolupráci. Nikdy nedokážete nahradit dohled a řízené. Co však trest určitě dokáže, je, že předá zřetelné sdělení o tom, že: „Ne znamená ne!“ (Morrish, 2002, s. 66)

„Trest dětem sděluje, že to co říkáte, myslíte vážně, a děti toto poselství potřebují. Trest dokáže rovněž zastavit špatné chování, a to je důležité. Zapamatujte si, že trest bude účinný jen tehdy, bude-li řídkým jevem.“ (Morrish, 2002, s. 66)

Každý trest má tři funkce:

- **Napravit škodu:** trest je aktem spravedlnosti, a proto je potřeba, aby dítě porozumělo svému provinění.
- **Zabránit opakování:** trest se používá ke korekci chyby na principu učení špatnou zkušeností.
- **Zbavit viníka pocitu viny:** toto zproštění viny je nedílnou součástí trestu a doporučuje se tuto část neodkládat, protože prožívání pocitu viny je velmi bolestivé, nicméně tvoří jádro trestu. (Vaničková, 2004, s. 34)

V definici Průchy, Walterové a Mareše (2003, s. 252) pak nacházíme přinejmenším dvě funkce trestu, a to:

- **Informační** (konstatování nesprávnosti chování, postupu, výsledku).
- **Motivační** (navozuje u žáka motivační konflikt, prožitek neúspěchu, frustrace).

Kromě těchto dvou pak žák ještě někdy v trestu vidí funkci třetí a to **vyjádření negativního osobního vztahu učitele či rodiče k sobě, projev osobní nedůvěry, vyjádření neperpektivnosti vztahu.**

3.2.3 Důvody trestání

Položme si jako rodiče tuto otázku: „ Proč trestáme?“

Žádný zdravý jedinec nemá z trestání radost! Co nás tedy k tomuto jednání vede? Existují nějaké důvody, které omlouvají či opravňují k tomuto jednání?

Kopřiva et al. uvádí: „ Mnohem častěji, než jsme někdy ochotni připustit, může hrát roli zvyk, nezvládnuté emoce, mocenské motivy, bezradnost, pohodlnost nebo osobní problémy.“ (2008, s. 123)

Tato definice vystihuje důležitý fakt – zde není v problém v trestání ani v trestaném jedinci, ale má jej sám vychovatel, který pokud není zralá a vyrovnaná osobnost, tak je velkým rizikem pro vychovávaného jedince.

Další důvody pro trestání uvádí Kopřiva et al. (2008, s. 122, 123):

- **Výchova** - pocit zodpovědnosti, kdy vychovatel chce dítěti vštípit mravní zásady, dodržování dohod, povinností, slibů, pravidel. Rovněž chceme, aby si uvědomovalo hranice, změnilo své chování a napravilo jej, a také aby napravilo, co způsobilo a již se takového jednání nedopouštělo.

- Tradice - zvyk, model výchovy převzatý z vlastní rodiny, představa, že tresty jsou nutnou součástí výchovy, sociální tlak – jiní očekávají, že dítě potrestáme. Poslušnost jako výchovná hodnota.
- Emoce – nezvládnutí emoční situace, odreagování svých negativních emocí, vztek, strach o dítě, o jeho zdraví, bezpečnost. Úmyslná ventilace vlastních emocí.
- Potvrzení moci - když chceme uznat a prosadit svoji autoritu a udržet si moc, pomsta, odplata, pocit nadřazenosti, uspokojení z utrpení druhého.
- Nevědomost - bezradnost, neznalost alternativ, pocit bezmoci, neschopnost řešit situaci jinak.
- Časový stres - snaha reagovat na nevhodné chování při nedostatku času.
- Pohodlnost – mít klid, moc se nenamáhat a přitom působit výchovně, rychlé řešení tzv. „krátký proces.“
- Osobní problémy – trestání jako výsledek odreagování svých vlastních problémů vychovatele, nesplněná očekávání, zklamání, náladovost, únava, podrážděnost, problémy v komunikaci.

Zde vyvstává otázka: „Je nějaký způsob trestu přijatelný a za jakých podmínek?“

Čáp a Mareš (2007, s. 257) na ni výstižně odpovídají: „Trest je přijatelný za předpokladu, že dítě z chování dospělého a z jeho emočních projevů chápe: Odsouzení se týká mého konkrétního chování nebo činu, ne mé osoby. Nedošlo ke ztrátě sympatie, lásky, důvěry, pomoci dospělého ve vztahu k dítěti. Dospělý nepovažuje dítě za nenapravitelně špatné.“

3.2.4 Rizika trestů

„Nic se nemá přehánět“ - toto přísloví platí u trestů obzvlášť!

Vliv trestů se neprojeví okamžitě, ale většinou po nějakém čase či až v dospělosti. V tom spatřuji největší riziko.

Ve většině případů zůstává emocionální utrpení dítěte skryto a přenáší jej do další generace.

Matějček (2012, s. 78, 79) poukazuje na to, k čemu vedou přílišně tvrdé tresty - buď k útlumu, pasivitě a apatii nebo naopak ke vzpouře, vzdoru, touze po pomstě. Čím starší dítě, tím větší touha po pomstě. Nadměrné tresty (a do určité míry i odměny) nezapadají totiž do představy o spravedlnosti, kterou si s rostoucím věkem dítě vytváří a která bývá

často v období puberty vyhraněna. Pak jsou dítětem přijímány jako projev surovosti, násilí, převahy a msty. Nepřiměřené tresty také mohou vést k pocitu méněcennosti a ponížení.

Čáp a Mareš (2007, s. 256) uvádějí další rizika. Tato rizika přiřazují jednotlivým kategoriím, na které tresty dělí. Toto dělení zde již bylo citováno v podkapitole 3.2.1. V kategorii fyzických trestů se v uvádění rizik shodují s výše uvedeným autorem - Matějčkem. Často používané psychické tresty se můžou zdát humánnější a neškodné. Takovéto děti se vyznačují „až příliš silným svědomím“ s pocity viny, hříšnosti a morální méněcennosti. U dětí často psychicky trestaných se formuje labilita, popřípadě dochází k psychosomatickým potížím a vzniku neuróz. Potrestáním odepření nějakého upokojení, popřípadě zákazem oblíbené činnosti - hluboce dítě frustruje, může mít vliv na jeho vývoj. Posledním z trestů je ukládání práce nebo učení za trest - to vede ke narušení motivace k takové práci či učení.

Rogge (2004, s. 55) uvádí vyjádření k rizikům trestů v širším smyslu: „Hrozby trestem mohou krátkodobě ukončit určitou situaci nebo vyvodit důsledky. Je to však úspěch na krátko. Tresty totiž neukazují dětem žádnou možnost, jak by se příště mohly pokusit vyřešit své špatné chování jinak - především samostatněji. Rodičovské tresty, které dítě vnímá jako ponižující, vyvolávají buď touhu pomstít se rodičům dalším zlobením, nebo přehnanou poslušnost, jíž se dítě snaží chránit před impulzivními trestnými akty rodičů.“

Z této citace vyplývá jedna závažná otázka: „Jak zdravě trestat, aby mohly děti příště vyřešit své špatné chování jinak – samostatněji?“

Použití metody přirozených následků. Ta na rozdíl od jiných metod pomáhá dítěti pochopit, co vlastně udělalo, jaký dosah má jeho jednání a že by mělo přispět k odčinění toho, co se stalo. (Čáp a Mareš, 2007, s. 256)

Tato metoda vyžaduje od vychovatele sebereflexi a ochotu učit se novým věcem. Dá nejvíce přemýšlení o tom, jak dělat věci jinak a jak překonat zaběhnuté stereotypy. Vyžaduje rovněž důslednost, čas, trpělivost, lásku k dítěti, hluboký zájem o něj, vzájemnou interakci v komunikaci, respekt k jeho názorům i potřebám.

4 TRANSGENERAČNÍ PŘENOS

K již tak specifickému pojmu nabízí definici již jen Psychologický slovník (2000, s. 465): „**Přenos transgenerační** - přenos určitého jevu z jedné generace na druhou, např. při výchově dětí; u týraných dětí bývá často nalézáno týrání v anamnézách rodičů.“ Člověk v rámci lepší orientace v životních situacích a při budování hodnotového žebříčku má sklony dívat se na to, jak to dělají ti druzí, následně se s nimi srovnává a poměřuje. To co se pak jeví pro něj dobré a použitelné a jemu vyhovuje, zpracovává a promítá do svých postojů, postupů, vzorců chování k druhým lidem.

„Způsob výchovy je silně ovlivňován těmi zkušenostmi, které si dospělý přináší ze svého dětství z výchovy v orientační rodině a ve škole. Běžně se stává, že rodič nebo učitel považuje za samozřejmou tu formu výchovy, jíž se dostalo v rodině a ve škole jemu. Jde o bezděčné, nevědomé napodobování, v některých případech to však je postup záměrný, přímo programový.“ (Čáp a Mareš, 2007, s. 314)

Velká většina z nás, přemýšlí nebo přemýšlela nad výchovnými principy, které samozřejmě zahrnují i způsoby odměňování a trestání, jimiž se řídili jejich rodiče. A ať už vědomě či nevědomě se snahy o nápodobu přijatelných způsobů výchovy nebo naopak snaha vyhnout se negativům objevují v našich výchovných respektive vychovávajících vzorcích chování. Někdy se v našich výchovných tazích vyskytuje úporná snaha nechovat se jako rodiče: „Tahle smyčka je únavná a skoro se dá říci, že jsme vyzozorovaly při práci s rodiči jeden velmi zajímavý princip – může se stát, že čím více se vůči svým rodičům negativně vymezujeme, tím spíše může do našeho chování v emočně vypjatých situacích pronikat jejich námi nechtěný odkaz. A potom bývá velmi zničující, když například partner pronese onu poměrně rozšířenou větu: Prosím tě, vždyť ty reaguješ úplně stejně jako tvoje matka/tvůj otec, ty to fakt nevidíš? (Lacinová, Škrdlíková, 2008)

„V některých případech se rodič stává negativním modelem, mladý dospělý se snaží vychovávat opačným způsobem. To může být velmi příznivé, zejména když to vede ke kladnému emočnímu vztahu k vychovávaným dětem, k lepšímu porozumění jejich potřebám. Jindy to může vést od jednoho extrému k druhému; od krajně silného řízení (od autokratického stylu) k řízení slabému (liberálnímu), popřípadě k rozpornému řízení; mladý rodič záměrně, programově usiluje o slabé řízení a určitou dobu je také realizuje, ale občas – např. v kritických, konfliktních situacích – upadne do tradičního řízení silného, včetně záporných emočních projevů křiku, vyhrožování apod.“ (Čáp a Mareš, 2007, s. 315)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Jak již bylo uvedeno, odměny a tresty jsou jedním z nejstarších a stále hojně užívaných prostředků výchovy, formující osobnost jedince. Rodina zde hraje velmi významnou roli a zůstává nezastupitelným výchovným činitelem.

V praktické části této bakalářské práce se budeme zabývat výzkumem kvantitativním. Kvantitativní výzkum vychází z pozitivismu, respektive z novopozitivismu. Zkoumá velké skupiny osob, jednu realitu, výzkumník si udržuje odstup od zkoumaného jevu (osob), jeho cílem je vysvětlení jevu. Celý výzkum je zpracován číselně a výsledkem je zobecnění.

5.1 Výzkumný problém

Existuje vztah (souvislost) mezi tím jak byli trestáni a odměňováni dnešní rodiče ve svém dětství a tím, jak trestají a odměňují své děti?

Jedná se o výzkumný problém vztahový, který dává do vztahu jevy nebo činitele. (Gavora, 2000, s. 27)

K tomuto výzkumnému problému mne vedl fakt, že jsem matkou 4 malých dětí a často jsem si kladla otázku jak vychovávat, jaké použít prostředky a zda to co mi předali rodiče je to, co chci využít já ve své výchově.

Často jsem se přistihla, že přesto, že mám právě v oblasti odměňování a trestání jiný názor, jsou situace, kdy trestám a odměňuji tak, jak odměňovali a trestali rodiče mne.

Zajímalo mne tedy jak tomu je u jiných rodičů a proto jsem realizovala tento výzkum.

5.2 Cíl výzkumu

Ve výzkumu budeme sledovat tyto cíle:

1. Zjistit jaké výchovné styly jsou aplikovány ženami a muži dnešní generace rodičů a jak tomu bylo u jejich rodičů.
2. Zjistit, zda vlastní zkušenost z dětství ovlivňuje chování současných rodičů - existuje vztah, souvislost (transgenerační přenos) v oblasti „druhy trestů, které se používají“ a jak se změnila frekvence používání jednotlivých druhů (kategorií) trestů v rámci dvou po sobě jdoucích generací.

3. Zjistit, zda vlastní zkušenost z dětství ovlivňuje chování současných rodičů - existuje vztah, souvislost (transgenerační přenos) v oblasti „druhy odměn, které se používají“ a jak se změnila frekvence používání jednotlivých druhů (kategorií) odměn v rámci dvou po sobě jdoucích generací.
4. Zjistit transgenerační přenos v oblasti „kdo nejčastěji trestá.“
5. Zjistit transgenerační přenos v oblasti „kdo nejčastěji odměňuje.“
6. Zjistit, jak dalece si dnešní generace uvědomuje (připouští) vliv svých rodičů na jejich způsob odměňování a trestání.

5.3 Hypotézy

Byly stanoveny tyto statistické hypotézy:

1. Mezi používáním jednotlivých kategorií trestů mezi dnešní a předchozí generací rodičů nejsou rozdíly.
2. Mezi používáním jednotlivých kategorií odměn mezi dnešní a předchozí generací rodičů nejsou rozdíly.
3. Mezi tím, kdo trestá v dnešní generaci rodičů a tím kdo trestal v předchozí generaci rodičů není rozdíl.
4. Mezi tím, kdo odměňuje v dnešní generaci rodičů a tím, kdo odměňoval v předchozí generaci rodičů není rozdíl.

5.4 Výzkumná metoda

Vzhledem k citlivosti tématu, snahy o objektivní vyhodnocení výzkumného šetření a udržení si odstupů ze strany tazatele a zároveň dosažení co největší pravdivosti ze strany respondentů jsme zvolili kvantitativní metodu – dotazník (viz příloha č. 1).

Metoda použití anonymního dotazníku umožňuje respondentům se otevřeně vyjádřit a díky tomu získat pravdivé a nezkreslené informace.

Chrásková (2007, s. 164) spatřuje výhodu dotazníku v tom, že „umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů.“

Při sestavování dotazníku jsem se snažila o stručné, jasné, srozumitelné sestavení otázek a logické uspořádání těchto položek. Splnění těchto požadavků jsme si ověřili v předvýzkumu na malém vzorku osob.

V dotazníku byly použity otázky uzavřené a polouzavřené. V úvodu dotazníku byly uvedeny pokyny pro jeho vyplnění. Dotazník obsahoval data nominální, byl vyhodnocen chí - kvadrátem a sčítáním a odčítáním počtu případů (četnosti).

Získaná data byla analyzována, vyhodnocena a výsledky jsou prezentovány v další kapitole.

5.5 Výzkumného souboru

Výběr souboru, pro potřeby tohoto výzkumu, byl záměrný. Při výběru tohoto souboru respondentů nerozhoduje náhoda, ale úsudek výzkumníka o zkoumaných respondentech.“ (Chráska, 2007, s. 22)

Byl použit dostupný výzkumný vzorek respondentů a stanovena kritéria pro jejich výběr.

Byla zvolena tyto kritéria:

1. Věk respondentů 25 – 45.
2. Pohlaví – muži, ženy – ve stejném počtu.
3. Rodinný stav - manželské páry.
4. Společné dítě/děti ve věku 6 – 11 let.
5. Typ rodiny - úplná, vlastní.
6. Bydliště – zlínský kraj.

Mohlo by se zdát, že výběr výzkumného vzorku by mohl být v daleko větším počtu. Tomu však v praxi odporovalo několik faktů jako např. neochota k vyplnění, nesplnění některého kritéria (např. neúplné rodiny, doplněné rodiny apod.).

5.6 Sběr dat

Sběr dat probíhal v měsících listopad, prosinec 2012 a leden 2013.

Byla použita metoda nabalování, rovněž známá jako metoda sněhové koule (anglicky snowball sampling). Jeřábek (1993, s. 50) o postupu při této metodě uvádí: „ v prvním kro-

ku se obrátíme na jistý zárodečný soubor jednotek (jednotlivců nebo organizací) se žádostí o informace o dalších jednotkách vhodných pro zařazení do výběru.“

Zjednodušeně řečeno, tato metoda spočívá v tom, že byl rozdán dotazník osobám blízkým výzkumníkovi (příbuzným, přátelům, známým atd.) a ti poté distribuovali dotazník dalším respondentům – svým blízkým, přátelům, známým atd., přičemž musela být dodržena podmínka kvótního výběru.

6 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 140 respondentů. Návratnost dotazníku byla 100%.

Dotazník obsahoval 16 položek, většina z nich byla uzavřených. Na tyto položky odpovídali respondenti písemnou formou. Z těchto položek měli respondenti vybrat vždy jednu či více odpovědí dle instrukcí. Byly zde však i položky polouzavřené, které umožňovaly se respondentovi vyjádřit v případě, že nenalezl požadovanou možnost odpovědi.

Úvod dotazníku obsahoval položky zjišťující údaje o respondentech, další položky byly sestaveny tak, aby odpovídaly na zvolené hypotézy a výzkumné otázky.

Na cíl výzkumu č. 1: Zjistit jaké výchovné styly jsou aplikovány ženami a muži dnešní generace rodičů a jak tomu bylo u jejich rodičů, odpovídají otázky č. 5, 11, 12.

Na cíl výzkumu č. 2: Zjistit, zda vlastní zkušenost z mládí ovlivňuje chování současných rodičů - existuje vztah, souvislost (transgenerační přenos) v oblasti „druhy trestů, které se používají“ a jak se změnila frekvence používání jednotlivých druhů (kategorií) trestů v rámci dvou po sobě jdoucích generací, odpovídají otázky č. 6, 13.

Na cíl výzkumu č. 3: Zjistit, zda vlastní zkušenost z mládí ovlivňuje chování současných rodičů - existuje vztah, souvislost (transgenerační přenos) v oblasti „druhy odměn, které se používají“ a jak se změnila frekvence používání jednotlivých druhů (kategorií) odměn v rámci dvou po sobě jdoucích generací, odpovídají č. 8, 15.

Na cíl výzkumu č. 4: Zjistit transgenerační přenos v oblasti „kdo nejčastěji trestá,“ odpovídají otázky č. 7, 14.

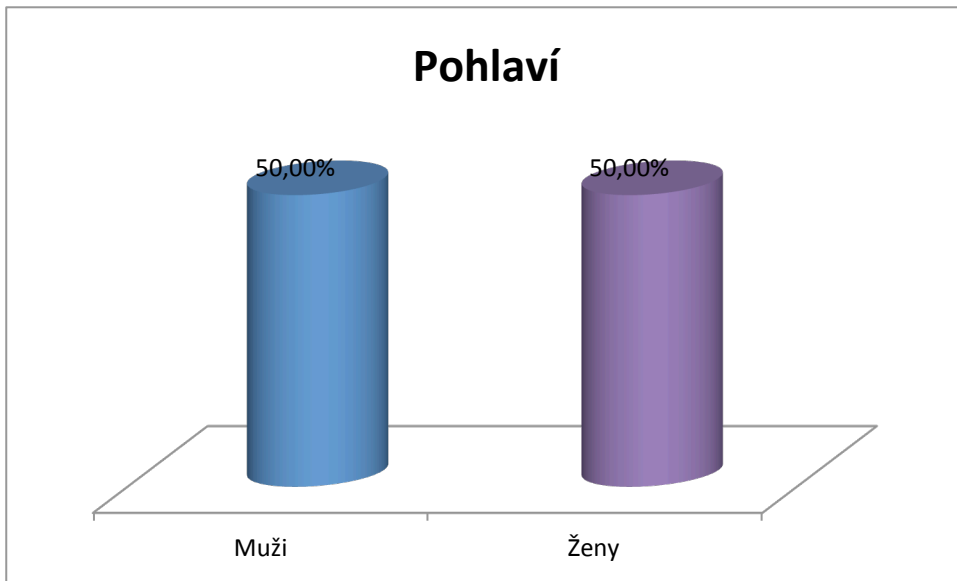
Na cíl výzkumu č. 5: Zjistit transgenerační přenos v oblasti „kdo nejčastěji odměňuje,“ odpovídají otázky č. 9, 16.

Na cíl výzkumu č. 6: Zjistit, jak dalece si dnešní generace uvědomuje (připouští) vliv svých rodičů na jejich způsob odměňování a trestání, odpovídá otázka č. 10.

6.1 Demografická data o respondentech

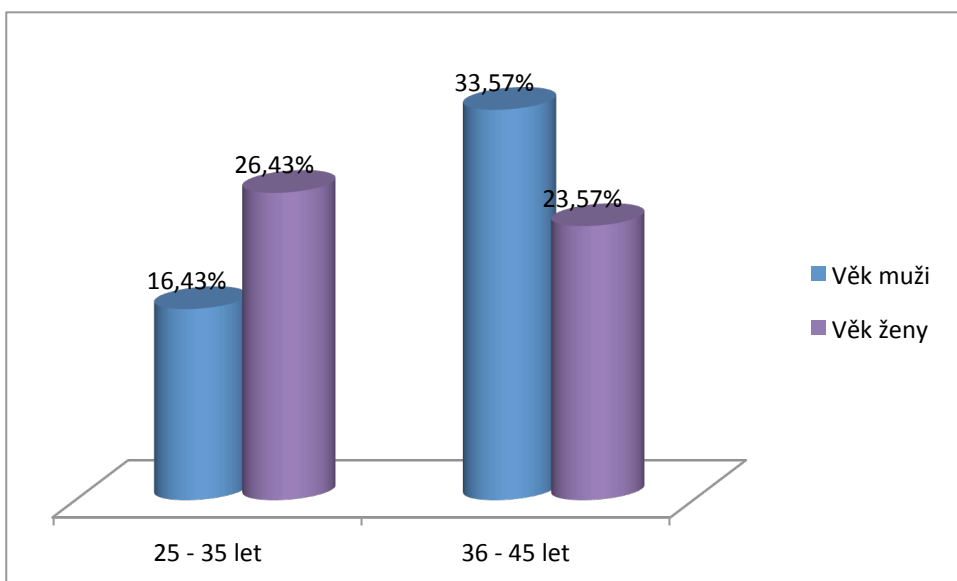
Otázka č. 1: *Jste?*

Z celkového počtu 140 respondentů odpovídalo 70 mužů a 70 žen, což činí 50% mužů a 50% žen.

Graf 1: *Pohlaví***Otázka č 2: *Kolik je vám let?***

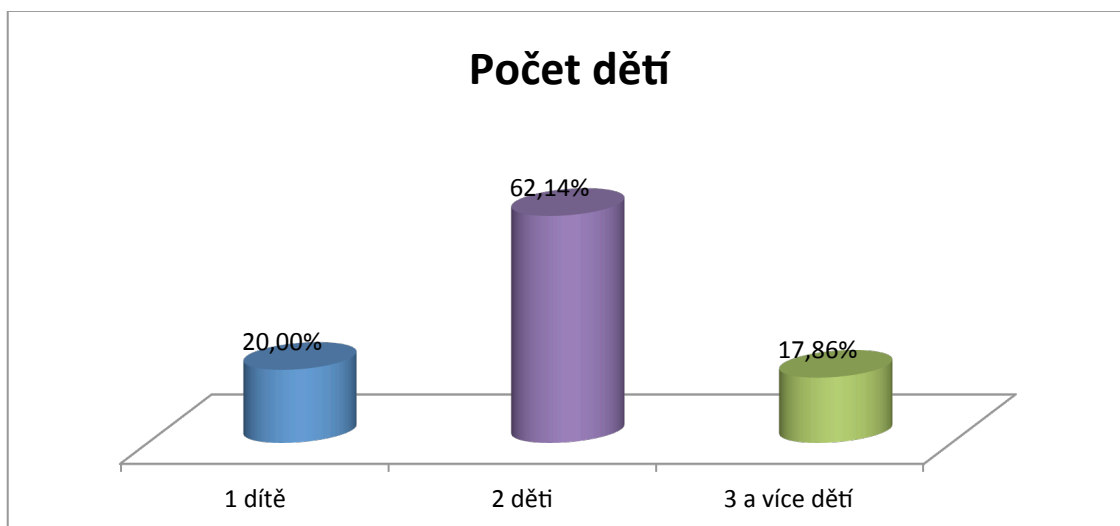
Z celkového počtu 70-ti žen zapojených do výzkumu bylo: 26,43% žen ve věku 25 – 35 let, 23,57% žen ve věku 36 – 45 let.

Z celkového počtu 70-ti mužů zapojených do výzkumu bylo: 16,43% mužů ve věku 25 – 35 let a 33,57% mužů ve věku 26 – 45 let.

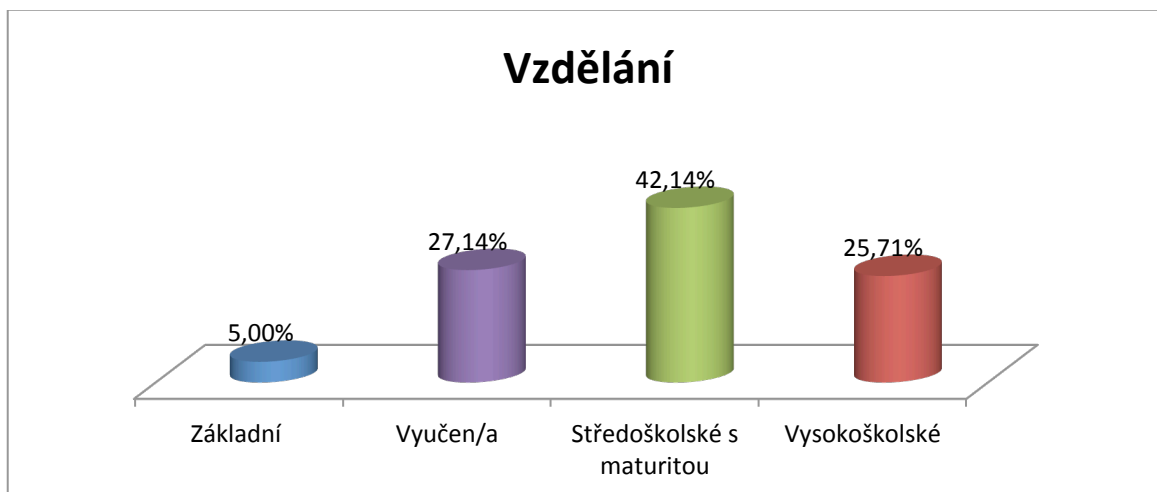
Graf 2: *Věk respondentů*

Otázka č. 3: Počet dětí?

20% respondentů mělo 1 dítě, nejpočetněji byli zastoupeni respondenti se 2 dětmi – 62,14%, druhou nejpočetnější skupinou byli respondenti se 3 dětmi – 17,86%.

Graf 3: *Počet dětí***Otázka č. 4: Vzdělání**

Nejvíce respondentů bylo z řad středoškoláků s maturitou 42,14%, poté vyučených 27,14%, vysokoškoláků 25,71% a nejméně bylo respondentů se základním vzděláním 5%.

Graf 4: *Vzdělání*

6.2 Vyhodnocení otázek k cílům výzkumu

Výsledky byly zpracovány do tabulek absolutní, relativní četnosti a následně graficky znázorněny. Výsledky v tabulkách byly rozlišeny barevně - nejvyšší četnost červenou barvou a naopak nejnižší četnost je v barvě modré.

Otázka č. 5: Jaký výchovný styl preferujete?

Otázka č. 11, 12: Jaký styl výchovy uplatňoval Váš otec, matka?

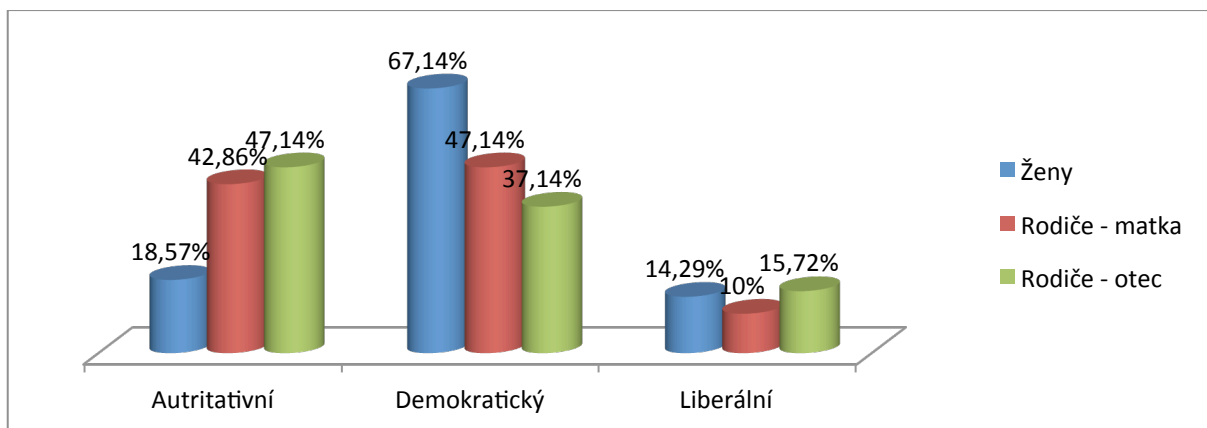
Tyto otázky odpovídají na první cíl výzkumu: *Zjistit jaké výchovné styly jsou aplikovány ženami a muži dnešní generace rodičů a jak tomu bylo u jejich rodičů.*

Dotazník vyplňovali zvláště muži a zvláště ženy, rovněž i vyhodnocení dělíme dle pohlaví.

Z níže uvedených odpovědí vyplývá, že ženy preferují demokratický výchovný styl 67,14%, poté autoritativní 18,57% a nejméně liberální 14,29%. U rodičů respondentek matka preferovala demokratický výchovný styl 47,14%, poté autoritativní 42,86% a rovněž nejméně liberální 10%. U otců respondentek vidíme změnu, ti nejčastěji uplatňovali autoritativní výchovný styl 47,14%, poté demokratický 37,14% a nakonec liberální 15,72%.

Tabulka 1: *Výchovný styl aplikovaný ženami a jejich rodiči*

Dělení dle pohlaví	Ženy		Rodiče - matka		Rodiče - otec	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)
Autoritativní	13	18,57	30	42,86	33	47,14
Demokratický	47	67,14	33	47,14	26	37,14
Liberální	10	14,29	7	10	11	15,72
Celkem	70	100	70	100	70	100

Graf 5: *Výchovný styl preferovaný ženami a jejich rodiči*

Dále byly zanalyzovány a vyhodnoceny odpovědi mužů.

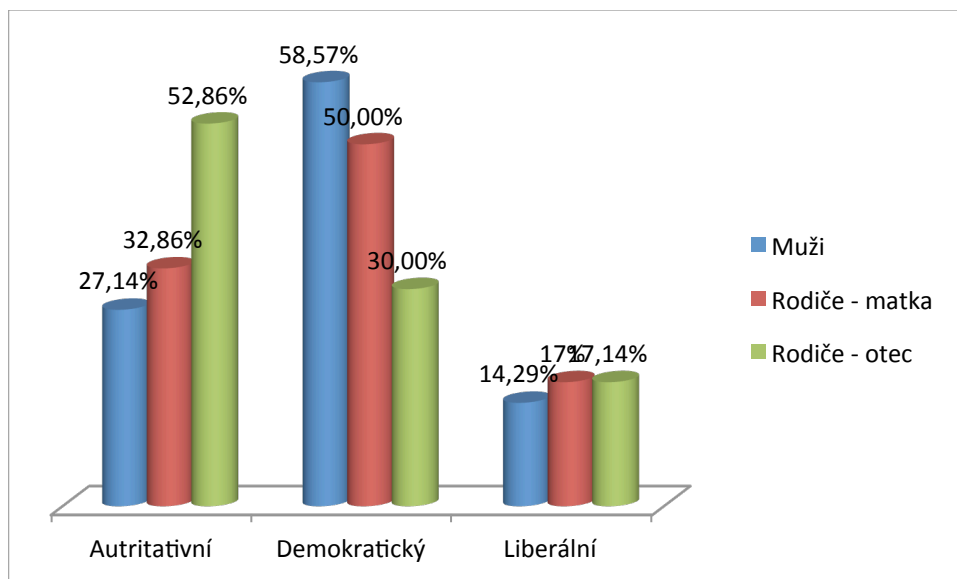
Opět se odpovídá na první cíl výzkumu:

Jaký výchovný styl aplikují muži a jak tomu bylo u jeho rodičů?

Muži preferují nejčastěji demokratický výchovný styl 58,57% , poté autoritativní 27,14% a nakonec liberální 14,29%. U rodičů matka nejčastěji dávala přednost demokratickému výchovnému stylu 50%, autoritativní 32,86%, liberální 17,14%. Otcové respondentů mužů dávali přednost autoritativnímu výchovnému stylu 52,86%, poté demokratickému 30% a nejméně liberálnímu 17,14%.

Tabulka 2: *Výchovný styl aplikovaný muži a jejich rodiči*

Dělení dle pohlaví	Muži		Rodiče - matka		Rodiče - otec	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)
Autoritativní	19	27,14	23	32,86	37	52,86
Demokratický	41	58,57	35	50	21	30
Liberální	10	14,29	12	17,14	12	17,14
Celkem	70	100	70	100	70	100

Graf 6: *Výchovný styl aplikovaný muži a jejich rodiči*

Otázka č. 6: Vyberte 3 způsoby, kterými trestáte své děti nejčastěji?

Otázka č. 13: Vyberte 3 způsoby, kterými Vás rodiče trestali nejčastěji?

Odpovídáme zde na cíl výzkumu č. 2.: *zjistit, zda vlastní zkušenost z dětství ovlivňuje chování současných rodičů - existuje vztah, souvislost (transgenerační přenos) v oblasti „druhy trestů, které se používají“ a jak se změnila frekvence používání jednotlivých druhů (kategorií) trestů v rámci dvou po sobě jdoucích generací.*

Pro větší přehlednost jsme jednotlivé tresty rozdělily do kategorií. Dělení dle Čápa, Mareše (2007, s. 253)

1. Fyzické – pohlavek, facka, výprask, klečení.
2. Psychické – nemluvení s dítětem, domluva, pokárání, hubování, křik, výhrůžky.
3. Potrestání zákazem oblíbené činnosti nebo donucení k neoblíbené činnosti - zákaz tv, pc; zadání práce navíc, zrušení akce, výletu, zákaz návštěvy kroužku, zabavení, odepření věci; domácí vězení, odejmutí kapesného.

Hypotéza č. 1:

H₀: Mezi používáním jednotlivých kategorií trestů nejsou mezi dnešní a předchozí generací rodičů rozdíly.

H_A: : Mezi používáním jednotlivých kategorií trestů jsou mezi dnešní a předchozí generací rodičů rozdíly.

Tabulka 3: *Test dobré shody χ^2 – kvadrát pro H1*

	Fyzické	Psychické	Zákaz oblíbené činnosti	Jinak	Σ
Dnešní generace rodičů	100 (120)	156 (139)	158 (155,5)	6 (5,5)	420
Dřívější generace rodičů	240 (120)	122 (139)	153 (155,5)	5 (5,5)	420
Σ	240	278	311	11	840

P	O	$P - O$	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
100	120	-20	400	3,333
156	139	17	289	2,079
158	155,5	2,5	6,25	0,04
6	5,5	0,5	0,25	0,045
140	120	20	400	3,333
122	139	-17	289	2,079
153	155,5	-2,5	6,25	0,04
5	5,5	-0,5	0,25	0,045
Σ 840	Σ 840			Σ 10,994

Počet stupňů volnosti pro kontingenční tabulku: $f = (r - 1)(s - 1)$ [r = řádky, s = sloupce]

$$f = 3 \quad x^2 = 10,994 \quad x_{0,05}^2 = 7,815$$

Kritická hodnota testovaného kritéria, kterou jsme zjistili ve statistických tabulkách, je pro hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti 3 = 7,815. Vypočítaná hodnota je vyšší, proto odmítáme nulovou hypotézu, **přijímáme alternativní hypotézu.**

Vyhodnocení: Je rozdíl mezi používání jednotlivých kategorií (druhů) trestů mezi generacemi.

Jak se změnila frekvence (četnost) používání jednotlivých kategorií trestů?

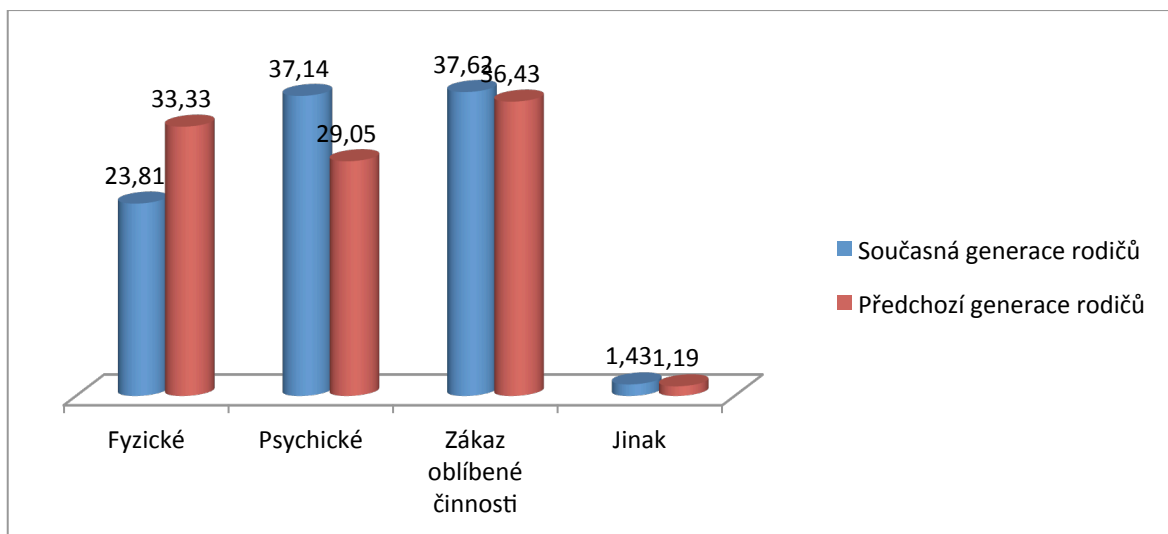
Z níže uvedené tabulky i grafického znázornění vidíme, frekvenci používání jednotlivých kategorií trestů.

Dnešní rodiče nejčastěji volí tresty zákazem oblíbené činnosti 37,62%, velmi těsně za nimi jsou tresty psychické 37,14% a nejméně fyzické 23,81%. U předchozí generace rodičů byly nejčastěji uplatňovány tresty zákazem oblíbené činnosti 36,43%, fyzické 33,33%, psychické 29,05%.

Zde vidíme, jak se změnila frekvence používání jednotlivých kategorií trestů: U současné generace rodičů došlo k poklesu užívání fyzických trestů o 9,52% oproti generaci předchozí, zvýšil se počet užívání trestů psychických o 8,9% , u zákazu oblíbené činnosti vidíme opět mírné navýšení užívání dnešní generací rodičů 1,19% oproti předchozí generaci. V poslední kategorii „Jinak“ dnešní rodiče uvedli, že používali tresty: 1x diskuse, 1x dohoda, 1x vyjimečně plácnutí na zadek, 1x záleží za co zrovna, 1x já děti netrestám, nechávám to na manželovi, 1x skoro netrestám. Tresty uplatňované předchozí generací byly: 3 x netrestali, 1x vyjimečně na zadek, 1x plesknutí po zadku.

Tabulka 4: ***Tresty***

	Současná generace rodičů		Předchozí generace rodičů	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)
Fyzické	100	23,81	140	33,33
Psychické	156	37,14	122	29,05
Zákaz oblíbené činnosti	158	37,62	153	36,43
Jinak	6	1,43	5	1,19
Celkem	420	100	420	100

Graf 7: *Tresty*

Otázka č. 8: *Vyberte 3 nejčastější způsoby, jak odměňujete své děti?*

Otázka č. 15: *Vyberte 3 nejčastější způsoby, jak Vás rodiče odměňovali?*

Tyto otázky odpovídají na cíl výzkumu č. 3.: *zjistit, zda vlastní zkušenost z dětství ovlivňuje chování současných rodičů - existuje vztah, souvislost (transgenerační přenos) v oblasti „druhy odměn, které se používají“ a jak se změnila frekvence používání jednotlivých druhů (kategorií) odměn v rámci dvou po sobě jdoucích generací.*

Pro větší přehlednost jsme jednotlivé odměny rozdělily do kategorií. Dělení dle Čápa, Mareše (2007, s. 253, 254).

1. Psychické (emoční, morální) – objetí, pohlazení; uznání, povzbuzení; pochvala, ocenění.
2. Hmotné – sladkosti, dárky, peníze, vrácení oblíbené věci.
3. Umožnění činnosti nebo zážitků – výlet, návštěva kina, divadla; návštěva sportovní akce, zoo; oblíbená hra.

Hypotéza č. 2:

H₀: Mezi používáním jednotlivých kategorií odměn nejsou mezi dnešní a předchozí generací rodičů rozdíly.

H_A: : Mezi používáním jednotlivých kategorií odměn jsou mezi dnešní a předchozí generací rodičů rozdíly.

Tabulka 5: *Test dobré shody χ^2 – kvadrát pro H₂*

	Psychické	Hmotné	Umožnění činnosti	Jinak	Σ
Dnešní generace rodičů	228 (204)	101 (123,5)	81 (76)	10 (6,5)	420
Dřívější generace rodičů	180 (204)	146 (123,5)	71 (76)	23 (16,5)	420
Σ	408	247	152	33	840

P	O	$P - O$	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
228	204	24	576	2,824
101	123,5	-22,5	506,25	4,099
81	76	5	25	0,329
10	16,5	-6,5	42,25	2,561
180	204	-24	576	2,824
146	123,5	22,5	506,25	4,099
71	76	-5	25	0,329
23	16,5	-6,5	42,25	2,561
Σ 840	Σ 840			Σ 19,626

Počet stupňů volnosti pro kontingenční tabulku: $f = (r - 1)(s - 1)$ [r = řádky, s = sloupce]

$$f = 3 \quad \chi^2 = 19,626 \quad \chi_{0,05}^2 = 7,815$$

Kritická hodnota testovaného kritéria, kterou jsme zjistili ve statistických tabulkách, je pro hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti 3 = 7,815. Vypočítaná hodnota je vyšší, proto odmítáme nulovou hypotézu, **přijímáme alternativní hypotézu.**

Vyhodnocení:

Je rozdíl mezi používání jednotlivých kategorií (druhů) odměn mezi generacemi.“

Jak se změnila frekvence (četnost) používání jednotlivých kategorií odměn?

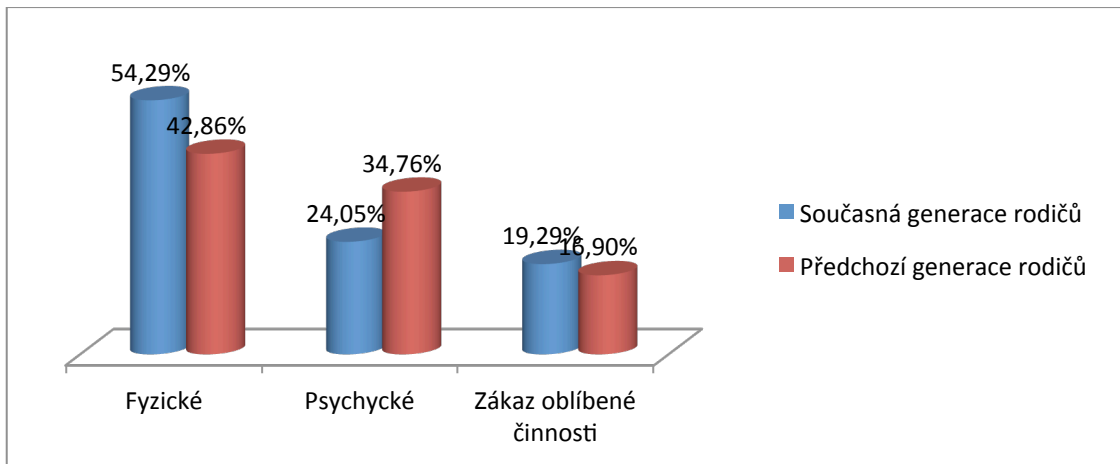
Z níže uvedené tabulky i grafického znázornění vidíme, frekvenci používání jednotlivých kategorií odměn.

Dnešní rodiče nejčastěji volí odměny psychické 54,29%, poté hmotné 24,05%, umožnění činnosti nebo zážitků 19,29% a nejméně jiné 2,38%. U předchozí generace rodičů byly nejčastěji uplatňovány odměny psychické 42,86%, poté hmotné 34,76%, umožnění činnosti nebo zážitků 16,9% a nejméně jiné 5,48%

Zde vidíme, jak se změnila frekvence používání jednotlivých kategorií odměn: U současné generace rodičů došlo ke zvýšení používání psychických odměn o 11,43% a kategorie odměn umožnění činnosti nebo zážitků o 2,39% oproti generaci předchozí, snížila se frekvence používání hmotných odměn o 10,71%. V poslední kategorii „Jinak“ dnešní rodiče uvedli, že používají odměny: 4x povolení tv nebo pc, 5x neodměňujeme, 1x moc jsem nechválila. Kategorie odměn „Jinak“, uplatňované předchozí generací, byly: 10x neodměňovali, 1x nikdy neodměňovali, 7x nijak, 1x zrušení předchozího trestu, 1x dovolení činnosti, kterou jsme si naplánovali s kamarády (např. výlet, plavání), 3x tv + pc.

Tabulka 6: ***Odměny***

	Současná generace rodičů		Předchozí generace rodičů	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost v (%)
Psychické	228	54,29	180	42,86
Hmotné	101	24,05	146	34,76
Umožnění činnosti nebo zážitků	81	19,29	71	16,9
Jinak	10	2,38	23	5,48
Celkem	420	100,00	420	100

Graf 8: *Odměny*

Otázka č. 7: Kdo ve Vaší rodině trestá častěji?

Otázka č. 14: Kdo Vás jako dítě trestal častěji?

Hypotéza č.3:

H0: Mezi tím, kdo trestá v dnešní generaci rodičů a tím, kdo trestal v předchozí generaci rodičů není rozdíl.

HA: Mezi tím, kdo trestá v dnešní generaci rodičů a tím, kdo trestal v předchozí generaci rodičů je rozdíl.

Tabulka č. 7: *Test dobré shody χ^2 – kvadrát pro H3*

	Matka	Otec	Oba	Nikdo	Σ
Dnešní generace rodičů	56 (55)	22 (33,5)	58 (46,5)	4 (6,5)	140
Dřívější generace rodičů	54 (55)	45 (33,5)	35 (46,5)	6 (5)	140
Σ	110	67	93	10	280

P	O	$P - O$	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
56	55	1	1	0,018
22	33,5	-11,5	132,25	3,948
58	46,5	11,5	132,25	2,844
4	5	-1	1	0,2
54	55	-1	1	0,018
45	33,5	11,5	132,25	3,948
35	46,5	-11,5	132,25	2,844
6	5	1	1	0,2
$\Sigma 280$	$\Sigma 280$			$\Sigma 14,02$

Počet stupňů volnosti pro kontingenční tabulku: $f = (r - 1)(s - 1)$ [r = řádky, s = sloupce]

$$f = 3 \quad x^2 = 14,02 \quad x_{0,05}^2 = 7,815$$

Kritická hodnota testovaného kritéria, kterou jsme zjistili ve statistických tabulkách, je pro hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti 3 = 7,815. Vypočítaná hodnota je vyšší, proto odmítáme nulovou hypotézu, **přijímáme alternativní hypotézu.**

Vyhodnocení: Mezi tím, kdo trestá v dnešní generaci rodičů a předchozí generaci rodičů je rozdíl.

Otázka č. 9: Kdo ve Vaší rodině odměňuje častěji?

Otázka č. 16: Kdo Vás jako dítě odměňoval častěji?

Hypotéza č.4:

H₀: Mezi tím, kdo odměňuje v dnešní generaci rodičů a tím, kdo odměňoval v předchozí generaci rodičů není rozdíl.

H_A: Mezi tím, kdo odměňuje v dnešní generaci rodičů a tím, kdo odměňoval v předchozí generaci rodičů je rozdíl.

Tabulka č. 8: *Test dobré shody χ^2 – kvadrát pro H_4*

	Matka	Otec	Oba	Nikdo	Σ
Dnešní generace rodičů	64 (70,5)	9 (8,5)	66 (55)	1 (6)	140
Dřívější generace rodičů	77 (70,5)	8 (8,5)	44 (55)	11 (6)	140
Σ	141	17	110	12	280

P	O	$P - O$	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
64	70,5	-6,5	42,25	0,599
9	8,5	0,5	0,25	0,029
66	55	11	121	2,2
1	6	-5	25	4,167
77	70,5	6,5	42,25	0,599
8	8,5	-0,5	0,25	0,029
44	55	-11	121	2,2
11	6	5	25	4,167
Σ 280	Σ 280			Σ 13,99

Počet stupňů volnosti pro kontingenční tabulku: $f = (r - 1)(s - 1)$ [r = řádky, s = sloupce]

$$f = 3 \quad \chi^2 = 13,99 \quad \chi_{0,05}^2 = 7,815$$

Kritická hodnota testovaného kritéria, kterou jsme zjistili ve statistických tabulkách, je pro hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti 3 = 7,815. Vypočítaná hodnota je vyšší, proto odmítáme nulovou hypotézu, **přijímáme alternativní hypotézu**.

Vyhodnocení: Mezi tím, kdo odměňuje v dnešní generaci rodičů a předchozí generaci rodičů je rozdíl.

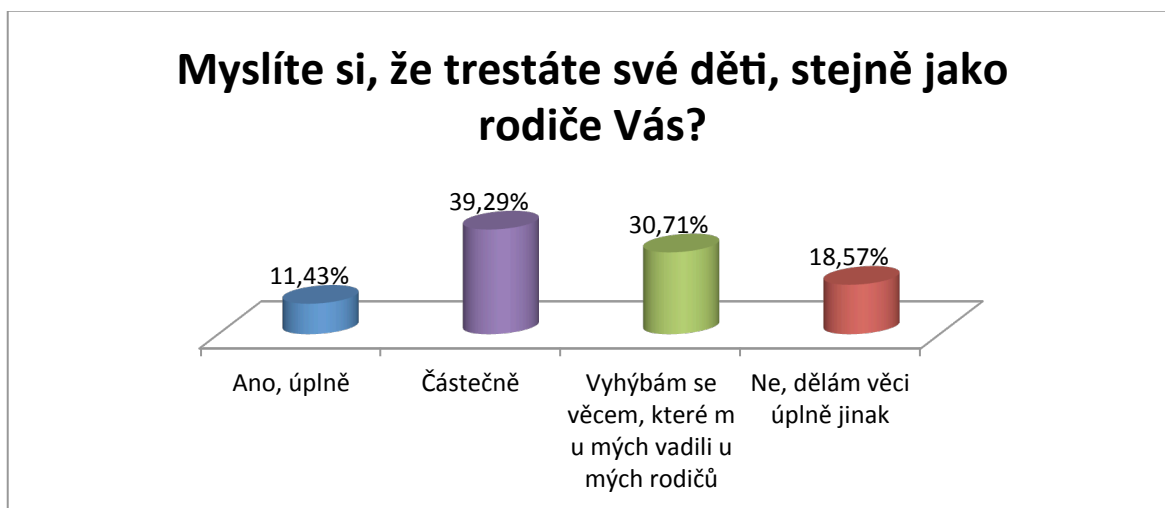
Otázka č. 10: *Myslíte si, že odměňujete a trestáte své děti stejně, jako rodiče Vás*

Tato otázka odpovídá na cíl výzkumu č. 6.: *zjistit, jak dalece si dnešní generace uvědomuje (připouští) vliv svých rodičů na jejich způsob odměňování a trestání.*

V této otázce jsme zjišťovali, nakolik si dnešní rodiče uvědomují (připouští) vliv svých rodičů na jejich způsob odměňování a trestání.

Nejvíce, 39,29%, dnešních rodičů si myslí, že částečně trestají a odměňují tak, jak byli trestáni a odměňováni oni svými rodiči. 30,71% uvádí, že se vyhýbají věcem, které jim vadili u jejich rodičů, 18,57% tvrdí, že dělají vše úplně jinak než jejich rodiče a jen 11,43% přiznává, že trestají a odměňují úplně stejně, jako tomu bylo u jejich rodičů.

Graf 9: *Vliv trestání a odměňování předchozí generace rodičů na současnou generaci rodičů*

6.3 Potvrzení/Odmítnutí hypotéz

Hypotéza č. 1. zněla: *Mezi používáním jednotlivých kategorií trestů mezi dnešní a předchozí generací nejsou rozdíly.*

Tato hypotéza se vztahovala k cíli výzkumu č. 2 a odpovídala na ni otázka č. 6: Vyberte 3 způsoby, kterými trestáte své děti nejčastěji? a otázka č. 13: Vyberte 3 způsoby, kterými Vás rodiče trestali nejčastěji.

Po provedení testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku viz tabulka č. 3, byla tato hypotéza odmítnuta.

Je tedy rozdíl mezi používání jednotlivých kategorií (druhů) trestů mezi generacemi.

Můžeme říci, že v transgeneračním přenosu v oblasti „druhy trestů, které se používají,“ jsou rozdíly. Domnívám se, že je zde jasně patrné, že chování dnešních rodičů bylo ovliv-

něno jejich rodiči a vzali si z něj poučení. Z vyhodnocení otázky č. 10: Myslíte si, že odměňujete a trestáte své děti stejně, jako rodiče Vás? je patrné, že 39,29%, dnešních rodičů si myslí, že částečně trestají a odměňují tak, jak byli trestáni a odměňováni oni svými rodiči.

Hypotéza č. 2 zněla: *Mezi používáním jednotlivých kategorií odměn nejsou mezi dnešní a předchozí generací rodičů rozdíly.*

Tato hypotéza se vztahovala k cíli výzkumu č. 3 a odpovídala na ni otázka č. 8: Vyberte 3 nejčastější způsoby, kterými odměňujete nejčastěji své děti? a otázka č. 15: Vyberte 3 nejčastější způsoby, jak Vás rodiče odměňovali.

Po provedení testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku viz tabulka č. 5 byla tato hypotéza odmítnuta. Je tedy rozdíl mezi používáním jednotlivých kategorií (druhů) odměn mezi generacemi.

Můžeme říci, že v transgeneračním druhu odměn, které se používají,“ jsou rozdíly. Domnívám se, že je zde jasně patrné, že chování dnešních rodičů bylo ovlivněno jejich rodiči a vzali si z něj poučení. Z vyhodnocení otázky č. 10: Myslíte si, že odměňujete a trestáte své děti stejně, jako rodiče Vás? je patrné, že 39,29%, dnešních rodičů si myslí, že částečně trestají a odměňují tak, jak byli trestáni a odměňováni oni svými rodiči.

Hypotéza č. 3. zněla: *mezi tím, kdo trestá v dnešní generaci rodičů a tím, kdo trestal v předchozí generaci rodičů není rozdíl.*

Tato hypotéza se vztahovala k cíli výzkumu č. 4 a odpovídala na ni otázka č. 7: Kdo ve Vaší rodině trestá častěji? a otázka č.14: Kdo Vás jako dítě trestal častěji?

Po provedení testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku viz tabulka č. 7, byla tato hypotéza odmítnuta.

Mezi tím, kdo trestá v dnešní generaci rodičů a předchozí generaci rodičů je rozdíl. Je v transgeneračním přenosu rozdíl.

Hypotéza č.4. zněla: *Mezi tím, kdo odměňuje v dnešní generaci rodičů a tím, kdo odměňoval v předchozí generaci rodičů není rozdíl.*

Tato hypotéza se vztahovala k cíli výzkumu č. 5 a odpovídala na ni otázka č. 9: Kdo ve Vaší rodině odměňuje častěji? a otázka č.15: Kdo Vás jako dítě odměňoval častěji?

Po provedení testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku viz tabulka č. 8, byla

tato hypotéza odmítnuta.

Mezi tím, kdo odměňuje v dnešní generaci rodičů a předchozí generaci rodičů je rozdíl. Je v transgeneračním přenosu rozdíl.

Odměny a tresty jsou téma bohaté a lze je zkoumat z různých úhlů pohledu. Rovněž i transgenerační přenos odměn a trestů je v současné době pole málo probádané. Přínos této práce vidím jak pro laickou veřejnost, tak i odborníky. Pro laickou veřejnost může být zdrojem cenných informací a podnětů k zamyšlení. Odborníci mohou tento výzkum použít jako východisko pro další bádání.

DISKUSE A ZÁVĚR

Téma mé bakalářské práce byly odměny a tresty v rodinné výchově a jejich přenos z generace na generaci.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, zda se vlastní zkušenost z dětství přenáší a ovlivňuje chování současných rodičů a má vliv na výchovu svých vlastních dětí. Konkrétněji pak vliv na výchovný styl, který uplatňují; na odměňování a trestání jejich vlastních dětí a na změnu frekvence používání jednotlivých druhů trestů a odměn. Také mne zajímalo, zda si uvědomují (připouští) vliv svých vlastních rodičů na jejich způsob odměňování a trestání.

V empirické části jsem zjišťovala rozdíly v transgeneračním přenosu ve dvou oblastech:

1. „druhy trestů a odměn, které používají,“
2. „v oblasti „kdo trestá.““

Také mne zajímal výchovný styl, který aplikují dnešní rodiče a jaký byl aplikován jejich rodiči na nich samotných. Dále pak jak se změnila frekvence používání jednotlivých druhů (kategorií) odměn v rámci dvou po sobě jdoucích generací.

Výsledky jsou shrnuty v kapitole 6. 2 a kapitole 6.3.

Myslím si, že z těchto výsledků vyplývá, že dnešní rodiče jsou ovlivněni výchovou svých rodičů. Vidíme zde rozdíly v používání jednotlivých kategorií trestů a odměn i v tom, kdo trestá a odměňuje i jaký výchovný styl aplikují.

Jsou si také dobře vědomi nedostatků, negativ i pozitiv ve výchově svých rodičů, hlavně pokud jde o odměňování a trestání. Snaží se rovněž vystříhat toho špatného a držet se toho dobrého.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- CAMPBELL, Ross, 2001. *Potřebuji tvou lásku*. 3. vydání. Praha: Návrat domů. ISBN 80-85495-63-5.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2007. *Psychologie pro učitele*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.
- ELMANOVÁ, Olga, 1998. *Kniha pro dobré rodiče: aneb nejlepší hobby výchova vlastního dítěte*. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-530-5.
- GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 94. publikace. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.
- HOLUB, Milan, Hana NOVÁ a Jana HYKLOVÁ, 2005. *Zákon o rodině č. 94/1963*. 7. vydání. Praha: Linde. ISBN 80-7201-517-6.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JEŘÁBEK, Hynek, 1993. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7066-662-5.
- KOPŘIVA, Pavel et. al., 2008. *Respektovat a být respektován*. 3. vydání. Kroměříž: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.
- LACINOVÁ, Lenka a Petra ŠKRDÍKOVÁ. *Dost dobří rodiče, aneb: Drobné chyby ve výchově dovoleny*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-442-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2000. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 3. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-494-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2012. *Po dobrém nebo po zlém?* 7. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0133-5.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.
- MORRISH, Ronald G., 2003. *12 klíčů k důsledné výchově*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-786-8.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

ROGGE, Jan-Uwe, 2005. *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-990-9.

ŠMELOVÁ, Eva, 2008. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-2238-1.

STŘELEC, Stanislav (ed.), 2004. *Studie z teorie metodiky I*. 2. vydání. Brno: Katedra pedagogiky Pedagogické fakulta MU. ISBN 80-86633-21-7.

STŘELEC, Stanislav (ed.), 2005. *Studie z teorie metodiky II*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3678-7.

VACÍNOVÁ, Tereza. 2009. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-74-7.

VANÍČKOVÁ, Eva, 2004. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0814-0.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj. a jiné

apod. a podobně

atd. a tak dále

č. číslo

např. například

pc počítač

tj. to jest

tv televize

tzv. takzvaný

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví.

Graf 2: Věk respondentů.

Graf 3: Počet dětí.

Graf 4: Vzdělání.

Graf 5: Výchovní styl aplikovaný ženami a jejich rodiči.

Graf 6: Výchovní styl aplikovaný muži a jejich rodiči.

Graf 7: Tresty.

Graf 8: Odměny.

Graf 9: Vliv trestání a odměňování předchozí generace rodičů na současnou generaci rodičů.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Výchovný styl aplikovaný ženami a jejich rodiči.

Tabulka 2: Výchovný styl aplikovaný muži a jejich rodiči.

Tabulka 3: Test dobré shody chí – kvadrát pro H1.

Tabulka 4: Tresty.

Tabulka 5: Test dobré shody chí – kvadrát pro H2.

Tabulka 6: Odměny.

Tabulka 7: Test dobré shody chí – kvadrát pro H3.

Tabulka 8: Test dobré shody chí – kvadrát pro H4.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI:Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane,

ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku. Data z něj získaná budou sloužit jako podklad pro mou bakalářskou práci.

Zpracování dat bude zcela anonymní. Zvolenou odpověď prosím zakroužkujte.

Předem děkuji za Vaše pravdivé a upřímné odpovědi i za čas, který věnujete vyplnění.

Marcela Blahová, studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor sociální pedagogika

1. Jste

- a) muž
- b) žena

2. Kolik je Vám let?

- a) 25-35 let
- b) 36-45 let

3. Počet dětí:

- a) jedno dítě
- b) dvě děti
- c) tři a více

4. Vzdělání

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) středoškolské s maturitou
- d) vysokoškolské

5. Jaký výchovný styl preferujete:

- a) autoritativní (poslušnost autority, všech příkazů...)
- b) demokratický (respekt k dítěti, dítě se samostatně rozhoduje s ohledem na jeho věk)
- c) liberální (neomezovat aktivity dítěte, co největší volnost pro dítě)

6. Vyberte 3 způsoby, kterými trestáte své děti nejčastěji?

pohlavek	zrušení akce, výletu	odejmutí kapesného
zákaz pc, tv	facka	zákaz návštěvy kroužku
nemluvení s dítětem	klečení v koutě	výprask
zadání práce navíc	hubování, křik, výhružky	zabavení, odepření věci
domluva, pokárání	domácí vězení	jinak (uveďte).....

7. Kdo ve Vaší rodině trestá častěji?

- a) matka
- b) otec
- c) oba stejným dílem
- d) netrestáme

8. Vyberte 3 nejčastější způsoby, jak odměňujete nejčastěji své děti?

sladkosti	peníze	návštěva sport. akce, zoo	
objetí, pohlazení	výlet	oblíbená hra	
dárky	vracení odebrané věci	pochvala, ocenění	
		jinak	(uved'
uznání, povzbuzení	návštěva kina, divadla	te).....	

9. Kdo ve Vaší rodině odměňuje častěji?

- a) matka
- b) otec
- c) oba stejným dílem
- d) neodměňujeme

10. Myslíte si, že odměňujete a trestáte své děti stejně, jako rodiče Vás?

- a) ano, úplně
- b) částečně
- c) vyhýbám se věcem, které mi vadili u mých rodičů
- d) ne, dělám věci úplně jinak

ZAMYSLETE SE PROSÍM:

11. Jaký styl výchovy uplatňoval Váš otec?

- a) autoritativní (poslušnost autority, všech příkazů...)
- b) demokratický (respekt k dítěti, dítě se samostatně rozhoduje s ohledem na jeho věk)
- c) liberální (neomezovat aktivity dítěte, co největší volnost pro dítě)

12. Jaký styl výchovy uplatňovala Vaše matka?

- a) autoritativní (poslušnost autority, všech příkazů...)
- b) demokratický (respekt k dítěti, dítě se samostatně rozhoduje s ohledem na jeho věk)
- c) liberální (neomezovat aktivity dítěte, co největší volnost pro dítě)

13. Vyberte 3 způsoby, kterými Vás rodiče trestali nejčastěji?

pohlavek	zrušení akce, výletu	odejmutí kapesného
zákaz pc, tv	facka	zákaz návštěvy kroužku
nemluvení s dítětem	klečení v koutě	výprask
zadání práce navíc	hubování, křik, výhrůžky	zabavení, odepření věci
domluva, pokárání	domácí vězení	jinak (uved'te).....

14. Kdo Vás jako dítě trestal častěji?

- a) matka
- b) otec
- c) oba stejným dílem
- d) netrestali

15. Vyberte 3 nejčastější způsoby, jak Vás rodiče odměňovali?

sladkosti	peníze	návštěva sport. akce, zoo
objetí, pohlazení	výlet	oblíbená hra
dárky	navrácení odebrané věci	pochvala, ocenění
uznání, povzbuzení	návštěva kina, divadla	jinak (uveďte).....

16. Kdo Vás jako dítě odměňoval častěji?

- a) matka
- b) otec
- c) oba stejným dílem
- d) neodměňovali

